

cordia nos a peccatis nostris voluerit esse liberatos, mittens nobis Filium suum unigenitum, qui carne mortali assumpta peccata nostra tolleret, mortemque turpissimam pro nobis sustinens, nos a morte animæ liberaret, æquum sane est ut tu, o anima, quod reliquum est temporis vivas secundum vitam sapientis, quæ est meditatio mortis (36). Hæc enim mors corporalis, quam nos omnes subire oportet, imo a qua nemo mortalium liber existit, ob hanc causam a Deo inventa est, ut per hanc liberemur a morte animæ, quæ actu quidem prior est, sed experimento secunda dicitur. Prius enim homo anima, quam corpore mortuus est. Adam quippe eadem die, qua ligum vetitum temeravit, morte animæ mortuus est, sed eandem mortem animæ tunc demum experimento sensit, quando pulvis in pulverem reversus est, quæ carnis mors est, et anima ad miseros descendit. Ut igitur ab hac morte liberemur, oportuit nos corporalem subire mortem, ut ea ratione terra terræ reddita, aliquando in resurrectione mortuorum, cum omnes præsentabimur ante tribunal Christi (II. Cor. v), corruptibili corpore deposito, incorruptibile induamus; quo induti semper cum Christo exultemus in gloria. Per hanc mortem liberati sumus a morte animæ, neque id ex nobis, sed Christi intercedente passione. Non enim nos pro nobis ipsis satisfacere, neque regnum cælorum ingredi poteramus, sed oportuit Christum prius venire, illumque pro nobis alteram mortem sustinere, qui peccatum non fecit, nec in cujus ore dolus inventus est (I Petr. ii), ut sic a morte animæ liberati, cælestis regni participes efficeremur. At dixerit forte quispiam: Quoniam in Christo renati culpam terreni parentis evasimus, cur adhuc ejusdem culpæ pœnam

(36) Rup. lib. xxix. De oper. S. Spir. c. 26, et lib. ii, in Apoc.

(37) Rup. l. xxvii. De oper. S. Spir. c. 27. Hanc

A portamus? Cur adhuc morimur? Cur non absque mortis molestia meliorem ad vitam transmigramus? (37) Cur exspoliamur, et non magis supervestimur? Ad hæc ingemiscetes dicere possimus. Non per solam misericordiam, sed per sociam quoque misericordiæ justitiam requisiti sumus. Imo quod nihilominus magna cum reverentia cogitandum est, non per solam justitiam, sed et per circumvolantem nos misericordiam in primis parentibus nostris mortales facti, et de paradiso ejecti fuimus. Sciendum quippe est quia licet eadem causa, non tamen eadem manu, qua in anima mortem perpessi fuimus, in corpore quoque mortalitati addicti sumus. Etenim mors animæ nobis a diabolo adirventa est, mortalitas corporis a provida Dei sapientia, vel sapiente providentia nobis imposita est. Si enim post peccatum vivere vita corporis, et immortales esse permissi fuisset, dæmonibus similes essemus, quia nobis æque, ut illis misera æternitas, vel æterna esset miseria. Ideirco nobis bene providens Deus dixit: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum. Nunc ergo ne mittat manum suam, etumat etiam de ligno vitæ et vivat in æternum (Gen. iii), etc.* Hæc forte cuiquam grandem videntur sonare iram, sed eruditam habentibus discretionem, magnam profecto spirant clementiam. Cum itaque tanta tamque excellens sit utilitas mortis corporalis, ut etiam per hanc a morte animæ liberati sumus, ante omnia tu, o anima fidelis, semper memorare novissima tua, ut in æternum non pecces (Eccli. vii), ea ratione futurum minime diffido quin per Christi mortem securior reddita et a morte animæ liberare, et omnibus hujus vitæ laboribus superatis, cum omnibus sanctis vitam æternam hæredites. Fiat!

eamdem quæstionem solvit idem Rup. l. xxiv in Gen. c. 25; et lib. iii, in Naum prophetam.

VITA S. HEREBERTI

ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS

RUPERTO ABBATE TUITIENSI.

251 PROLOGUS AUCTORIS.

Tu mihi hoc opus in angaria, venerande Pater Marcuarde, imposuisti, quatenus sancti archipræsulis Hereberti vitam virtutibus splendidam, sed prioris, ut tibi videbatur, styli rubigine subobscuram, novo rescriberem stylo, pro gloria et laude Domini nostri Jesu Christi. Ibam quippe alias, quo me scribentem ducebat ardor studii, et idcirco tibi obtemperare, nimirum quasi in angaria servire existimavi. Cum autem et te instante jugiter, et mea voluntate ad alia tendente, diutius angerer,

D venit tandem in memoriam illud, quod summus vere dilectionis magister, inter cætera perfectionis evangelicæ præcepta congrue, in monte locutus est: *Et si quis angariaverit te, ait, mille passus, vade cum illo et alia duo (Matth. v).* Sed et ille Simon Cyrenæus in mentem venit, quem, sicut evangelista testatur, prætereuntem angariaverunt, ut tolleret crucem Jesu (Matth. xxvii). Denique exemplum ejusdem, qui crucem quidem Jesu tulit, sed non ipse crucifixus est; et hoc ipsum, quod crucem non suam bajulavit, iavitus et in angaria fecit, vehē-

menter Christianum hominem redarguit, quicumque ille est, qui Christi vel sanctorum ejus labores ita prædicat, ut non collaboret imitando; et hoc ipsum quod prædicat, magis ex præcepti necessitate facit, quam ex pio mentis desiderio. Acquievi igitur, et omisso interim cursu proposito, diverti huc, non jam invitus, sed bonam jam habens voluntatem, si spiritus Patris nostri Dei, quid vel qualiter loqui deberem, suggerere dignaretur. Ecce habes quod jussisti, imo ad quod agendum me magis rogando quam jubendo compulisti; tu ipse judicato, utrum id efficiendo quidquam profeceris, id est utrum prioribus scriptis, quæ non tibi satisfaciebant, hoc posterius scriptum ad ædificationem magis an minus idoneum sit. Porro me et apud Deum conscientia testis, et apud eos, qui audire vel legere dignabuntur, præsens epistola excusare poterit, quia non quasi mihi ipsi placens, prioribus me scribendo superposui, sed postulanti tuæ charitati placere cupiens obediendo supposui. Dignum quippe te, cui obaudire deberem, existimavi, licet monachicam sub tuo regimine militiam professus non fuerim. Tu namque de cœnobio Sigebergensi assumptus et quasi virgultum viride de illo deliciarum horto translatus, et in Ecclesiam ejusdem beati confessoris Christi transplantatum sanctæ religionis, quæ illic pene exaruerat, fructum redivivum protulisti, ita ut illud Davidicum annuente Deo dicere merearis: *Ego autem, sicut oliva fructifera, in domo Dei speravi in misericordia Dei (Psal. LI).*

CAPUT PRIMUM.

De ortu B. Hereberti, et qualia illo nascente signa divinitus apparuerunt.

Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi nongentesimo nonagesimo (die decima sexta Martii), Romanorum regente imperium Ottone tertio, insigni metropoli Germaniæ Coloniæ Aggripinæ pontifex a Deo datus est S. Herebertus, vixitque in eadem sede laudabiliter annos viginti tres, menses duos dies ferme viginti duos. Huic donum gratiæ, quod daturus erat ascensor cœli, de quo scriptum est: *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus (Psal. LXVII)*, in ipso ejus ortu præsignare dignatus est. Denique cum noctu materno funderetur ex utero, lux immensa cœlitus in loco effulsit, quam et dormientes nonnulli, oculis cordis, et vigilantes, oculis viderunt corporis. Dormiens erat pater ejusdem infantuli, et cum eo quidam ex amicis, Judæus tamen, qui tunc venerat ad eum pro consuetudine colloqui sive negotii familiaris. Illi ambo dormientes hora ipsa, qua in lucem prodibat felix puerperium, unum idemque vident somnium: et evigilantes, **252** continuo loquebantur ad alterutrum, quasi proprium singuli narraturi visum, quippe qui nescirent commune fuisse, vel unum. Narravit prioris, qui propter familiaritatem advenisse jam dictus est, et deinde ipse pater familias, id ipsum, et non aliud se vidisse, vehementer admirans testatus est. Erat autem hujus-

modi somnium: Cubiculum in quo mulier decumbere proximaque partui non ignorabatur, a fronte aperiri, admissumque jubar infulsisse velut solis meridiani. Porro vigilantes eadem hora circa parturientem de more aderant sexus illius personæ sedulæ, et ipsæ corporalibus, ut jam dictum est, oculis viderunt miraculum cœlitus infusæ claritatis. Adhuc enim loquebantur illi somnium, quod viderant mirando, et felicitatem partus non vanis præsagiendo conjecturis, cum ecce una ex illis gaudio et pavore simul attonita, bonum patri nuntiavit nuntium, videlicet elegantis filii exortum, et in ortu ejusdem editum miræ suavitatis et circumfulsæ magnæ lucis divinum miraculum.

CAPUT II.

Quod lucis invisibilis, qua illuminandus erat, signum fuerit visibilis lux, quæ illo nascente in domo refulsit.

Hoc igitur quis dubitet conferendæ illi gratiæ fuisse signum, significans quod copiosius illuminaret illum *lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? (Joan. I.)* Et quidem si sola illi conferenda fuisset lux gratiæ spiritualis, quam Judaica cæcitas nescit, recte forsitan cuivis incredibile videretur aut indignum, Judæum participem exstitisse ejusdem somni luminosi, quod pater Christianus videre meruit. At ille electus et gloriosus filius lucis, fulgere habebat et interiori dono luminis æterni, quod Jacob simplex maxime optavit, et exteriori proventu gloriæ temporalis, quam venator Esau solam quæsivit ex benedictionibus paternis (*Gen. XXVII*). Quis enim nesciat splendorem magnæ Ecclesiæ Coloniensis, quantum illis præcipue temporibus splenduerit, etiam in facultatibus et honoribus sæculi? Cum ergo tantæ sedi præesse deberet, et super tale tantumque candelabrum exaltanda esset hæc lucerna Domini, habendo tot facultates, habendo nomen etiam et jus eximium apud fastigium terreni imperii, sicut sequens narratio declarabit, non indignum videri debet quod Judæus quoque præsagium futuræ claritatis ejus acceperit, qui et patri ejusdem dixit: « Certissime noveris quia quod nascitur tibi, teipsum jucunditate replebit, suosque natales magno sui nominis splendore illustrabit. » Hoc dicere potuit ille, solam respiciendo lucem vel gloriam sæculi; Christus autem lux vera et gloria patriæ cœlestis, mirabile ejus præsagium mirabiliter adimplevit. Nam qua nocte, illo de Virgine nato, *exortum est in tenebris lumen rectis (Psal. CXI)*, et pastores super gregem suum vigilantes claritas Dei circumfulsit (*Luc. II*): ipsa nocte, imo sub ipso lucis sequentis crepusculo, inter missarum sacra solemnia, quorum hæc prima vox est, *Lux fulgebit hodie super nos*, consecratus est pontifex, veri bajulans luminis, eorumque sortitus ministerium, quibus dictum est: *Vos estis lux mundi (Matth. V)*, etc. Quis dubitet hoc evenisse per providentiam sive ordinationem Domini, eadem cura vel gratia, qua memoratum signum eo nascente præmisit? Verum de hac re suo loco plenius dicendum erit.

CAPUT III.

De materno genere ejus, et ut stirps, unde talis nasciturus erat e captivitate, Deo providente, redempta fuerit.

Tali, ut dictum est, cum præsagio puer hic, beatæ prædestinationis filius, in Wormatia Galliarum urbe ortus est. Porro illuc, scilicet in Gallicum Wuormatiæ territorium, genus ejus maternum de fonte Alemannico casibus adversis derivatum fuerat. Siquidem avia ejus materna, nomine Emma, Regimbaldi nobilissimi Alemannorum comitis filia exstitit, et ab Hunnis deprædantibus e castro patris cum duabus sororibus extracta, atque in prædictæ urbis territorio captiva violenter abducta est. Quam vir quidam nobilis ut vidit, protinus instinctu Dei, sine quo nec passer unus in terram cadit (*Matth. x*), B formam captivæ liberalem miseratus est, eamque redemit. Quid multa? Providente Deo, ut radix servaretur, de qua nasciturus esset fructus qui permaneret in acquisitione salutis, pater ejus puellæ, dum forte pergeret ad curiam imperatoris, in domo ejusdem viri nobilis hospitium habuit. Illic inter multa colloquia filiam recognovit, gratulatus est, eamque viro, qui redemerat, postulanti conjugem, cum dote multa tradidit. Ex illis nata nuptiis sancti hujus mater est. Hoc idcirco non præterire libuit, quia nonnihil spectat ad laudem et gloriam Dei, quod amaritudo illa tantis superata est benedictionibus dulcedinis, ut redempta captivitas talem tantumque partu ederet civem cæli.

CAPUT IV.

Ut apud Hildebaldum Wormatiæ præsulem per Dei gratiam in sacris disciplinæ ecclesiasticæ studiis profecerit.

Igitur prospiciente proposito Dei, qui et antè tempora sæcularia sanctos omnes præscivit et prædestinavit, conformes fieri imaginis Filii sui (*Rom. viii*), et in suo quemque tempore vocavit, justificavit et magnificavit, hic sanctus præscitus, ut nasceretur, vocatus est, non solum ut per baptismi gratiam justificaretur, verum etiam ut honore pontificalis gratiæ magnificaretur. Hujus nimirum magnificentiæ præparatio in eo exstitit quod in eadem Ecclesia Wormatiensi studiis liberalibus traditus est. Tanta quippe facilitate divinæ pariter et humanæ philosophiæ fluente potavit, ut dubitandum non esset eum D intrinsecus doctorem habere illum de quo Apostolus dicit: *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit (I Cor. iii)*; maxime quia cum spiritu scientiæ clarescebat in eo spiritus pietatis et timoris Domini, a quo sanctus omnis ad sapientiam ascendere incipit, sicut scriptum est: *Initium sapientiæ timor Domini (Psal. cx)*. Hoc perpendens vir venerabilis Hildebaldus, qui tempore illo pontifex erat ejusdem Ecclesiæ Wormatiensis et prudentem adolescentem cognoscens ex studiis ipsius, sicut Scriptura dicit: *Ex studiis suis cognoscitur puer (Prov. xx)*, utrum munda sint opera ejus, gaudebat in eo, spe bona reputans quod homo hic utilis foret

A sanctæ Ecclesiæ. Erat namque idem pontifex ejus benevolentiam quam in propheta Spiritus sanctus insinuans: *Dicite, inquit, justo quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet (Isa. iii)*. Et in Evangelio Dominum dixisse noverat: *Messis quidem multa, operarii autem pauci. 253 Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem (Luc. x)*. Itaque sanctæ Ecclesiæ prospectum esse cupiens, et in ea, cui præerat, sede jam paratum sibi a Deo sperans successorem, bene agentem condigna laude confortare studebat. Denique defuncto tunc temporis ejusdem Ecclesiæ præposito, protinus hunc subrogavit. At ille sanctus et verus, qui habet septem stellas, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum (*Apoc. i*), in alio firmamenti sui loco stellam istam figere, et super alterius Ecclesiæ candelabrum lucernam istam ponere disposuit.

CAPUT V.

Quomodo per bonam famam imperatori Ottoni innotuerit, et archicancellarius effectus: suasusque ab eo, presbyterii gradum cum socio Brunone ascenderit.

Proinde ut longius innotesceret, qui longius erat expetendus, Otto Romanorum imperator tertius, de viro illustri, quis vel qualis esset audivit, et inclinante cor ejus Deo sicut scriptum est: *Cor regis in manu Dei (Prov. xxi)*, adeo viri probitas illi complacuit, ut cum suo lateri sociaret, primumque cancellarium sibi constitueret. A quo etiam C persuasus hic beatus, jugum Domini, scilicet presbyterii honorem, alacriter suscepit, socio Brunone, qui postea Romani dignitate pontificii functus est. Attamen tunc idem Bruno, ut presbyter fieret, non cito acquievit, humiliter excusans veluti majorem suis meritis accipere gratiam. Sane uterque laudabilis, et hic qui animo alacri cito acquievit, et ille qui primo stupefactus, rem arduam refugere tentavit. Nam et centurio, qui dicenti sibi Domino: *Ego veniam, et curabo puerum tuum jacentem in domo paralyticum*, respondit, dicens: *Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus (Matth. viii)*, statim ab eodem Domino secundum fidei suæ humilitatem laudatus est, et Zachæus, qui dicente illo: *Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere; statim festinans descendit, et excepit illum gaudens (Luc. xix)*: secundum charitatis suæ lætitiæ dignus judicatus est cui diceret Dominus: *Quia salus hodie huic domui facta est (ibid.)*. Verum hic quoque, qui presbyteratus officium rogatus cito, ut jam dictum est, subiit, adhuc excellentiorem pontificii gradum postmodum sibi oblatum suscipere humiliter recusavit. Defuncto namque paulo post Ecclesiæ Wirzburgensis episcopo optabat imperator ut illi subrogaretur. Recusavit, ut jam dictum est, indignum se profitens, et in fratrem suum, nomine Henricum tanquam seipso longe digniorem, mox eandem transferri obtinuit electio-

nem. Factumque est, frater ejus Ecclesie jam dictae præsedet; ipse autem in humilitate et dilectione sua, præfinito sibi a Deo tempore et loco servatus est. Interea Romano pontifice defuncto, jam dictus Bruno sedem sortitur apostolicam, agnominatus Gregorius V, vixitque in ea annos ferme duos et menses novem, undecimus supra Brunonem alterum, qui et nonus Leo dictus est. De isto, qualiter a Romanis imperatori rebellantibus, primo expulsus, ac deinde veneno peremptus sit, quoniam ad rem presentem minus attinet, nunc omittentes, potius propositum prosequamur.

CAPUT VI.

Ut a Coloniensi populo facta concordia, in archiepiscopum electus sit.

Non multo post Colonia metropolis vidua facta est, defuncto Evergero ejusdem civitatis archiepiscopo. Ecce autem dum eligere conantur successorem, sciderunt unanimitatem, clerusque et populus graviter dissentiebat abinvicem. Nam alium clerus, aliumque sua electione poscebat populus, et in tantum processit partium diversarum conflictus, ut prope ad arma concurreretur. Itaque velut, absente Jesu, *navicula in medio mari jactabatur fluctibus* (Matth. XIV). Sed laborantibus velocius succurrit ipse, et venit ad eos supra mare. Nam is, quem non probante populo clerus eligebat, videlicet Wezelinus, domus sancti Petri præpositus, repente silentium flagitans, per voluntatem Dei sic omnes alloquitur: « In causa ista, Patres et domini, non sua singuli, sed pariter ea quærentes, quæ Domini sunt, melius quoad possumus ineamus consilium. Nam præesse vobis nec ipse cupio, nec alteri invideo; sed in hæc re liber ab utroque scilicet invidia et ambitione, alium vobis notum designo, qui dignus sit, videlicet illustrem Herebertum, valentem secundum Deum et secundum sæculum, utpote Christo devotum, et imperatori charum. Solvamus ergo litem, in hujus dignissimi concedendo electionem. » Vix ille hæc dixerat, raptimque ex ore ejus Herebertum universa turba conclamabat. Una omnium vox, una voluntas, quos eatenus discordantes, nunc miro modo in uno absente homine vinculum pacis alligabat. Ita, Domino imperante, cessavit ventus, et tranquillitas facta est (Matth. VIII). Cujus vero tranquillitatis tam celerem eventum magis memorabilem nobis facit aliorum temporum sive locorum nonnunquam audita vel visa tempestas, ubi quodammodo dormiente sive absente Jesu, non ante motus maris sedatus est, quam multus animarum, imo et corporum rerumque cæterarum periret ac profligaretur numerus. Nimirum justo Dei judicio propter peccata inhabitantium, ubi tale quid accidit, ascribendum est. Nam quod naviculæ Coloniensis Ecclesie, dum illis discordiæ fluctibus jactaretur, tam circo, ne ad arma pervenirent, subventum est, misericordiæ divinitatis ascribi debet. Porro meritorum beati viri in hoc quoque evidens astipulatio est, quod oblato ad electionem nomine ipsius, animosa cleri, et

A populi discordia quievit, et pax reddita est. Subtiliter namque attendentibus res ipsa loquebatur, quod mitteret illum *princeps pacis* (Isa. IX), *lapis angularis, et pax nostra* Christus, *qui fecit utraque unum, qui inimicitias interfecit in semetipso* (Ephes. II), *et per sanguinem suum pacificavit omnia, quæ in cælis et quæ in terris sunt* (Coloss. I).

CAPUT VII.

Ut pro electione ejus imperator gavisus sit, et quam sapienter electionis ejus gratiam acceperit.

Igitur cum præsentia Domini electio memorabiliter celebrata est servi fidelis, et hæc tam a Deo quam ex hominibus continuo testimonium laudemque habere meruit. Siquidem et imperatoris supra memorati cor jam tetigerat manus Domini, ut per hunc virum sedaret jam fama compertos sibi motus civitatis discordantis. Nam, et cum pecunia tentatetur ab alio, quem (ut jam supradictum est) acclamaverat dissensio populi, ipse responsum differens, contemptamque oblatae pecuniæ dissimulans, hæc interim a territorio Beneventano, ubi tunc temporis commanebat, manu propria beato viro scripsit, tunc Ravennæ cum civitatis ejusdem antistite jussa ab imperatore negotia peragenti: « Otto imperator Augustus sola Dei gratia, Hereberto Achilothetæ gratiam et Coloniæ et pallii cubitum unum. » Ubi vero Coloniensium adfuit legatio, viri complures honorati, tam de clero quam de populo, et qui in utroque ordine videbantur præstantissimi, cum quibusdam de principibus terræ maximis, electionem coram deprompserunt personæ talis. Talis vero vehementer exhilaratus idem imperator, prudenti consilio civitatis grates non minimas egit; quia quod ipse optabat, quodque optimum sibi videretur, hoc ipsi quoque sentirent et eligerent uno eodemque secum spiritu. Ita prorsus evidenter huic ostiarius aperuit, iutrature in ovile ovium, pacificans cunctos in electione ejus, ut nullum fieret obstaculum. Hæc omnia vir venerabilis revera sapienter accepit: qui interea petens Ecclesiam, stratus solo, gratiarum cælestium largitori Domino Deo toto mentis affectu grates egit, non utique pro gloria temporali exultans, sed supernæ benedictionis munus adorans. Quomodo enim non gauderet, qui se tam evidenter experimentis Deo curæ esse perspiceret? Imitatus namque est sanctum regem et prophetam David, qui cum audisset sermonem Domini, per prophetam Nathan dicentis: *Cumque impleveris dies tuos, ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis, et stabiliam regnum ejus: ipse ædificabit mihi domum, et firmabo solium ejus usque in æternum* (II Reg. VII), etc., *ingressus est et sedit coram Domino, et dixit: Quis ego sum, Domine Deus, et quæ domus mea, ut præstares mihi talia?* (Ibid.) Et subjunxit: *Nunc igitur, Domine, sermo quem locutus es famulo tuo super domum ejus, confirmetur in perpetuum, et fac sicut locutus es* (ibid.). Hæc et cætera cum diceret rex fortis, sapiens et humilis, exultabat, non utique

pro temporali memoria domus vel templi manufacti, quod filius ejus Salomon facere habebat nomini Domini, sed pro æterna Christi, sui secundum carnem filii et Ecclesiæ gloria, quam in illius Salomoniis filii sui et templi ejus figura prophetico spiritu intelligebat. Hoc nimirum exemplo, hic beatus egit, et agere debet omnis qui vocatur a Domino, ut domui Dei rector, sive ovibus Christi pastor præsit: non humanam gloriam, sed divinam amplectendo gratiam, quia profecto magna gratia est, pastorem et episcopum esse animarum, computanda inter dona maxima, quæ dedit hominibus ascendens Christus in altum (Ephes. iv). Nam et Apostolus cum dixisset: Qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes cælos, ut impleret omnia; et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas (ibid.), secutus est et ait: Alios autem pastores et doctores ad consummationem sanctorum (ibid.). Recte igitur, et sapienter hic pro collato sive conferendo benedictionis et pastoralis gratiæ munere grates egit.

CAPUT VIII.

Quam liber ab ambitione fuerit, et de morte Argentinensis episcopi.

Jam de ambitionis vitio quam liber ab illo fuerit, cum tota ejus vita indicio sit, illud quoque memorabile testimonium fuit, quod VIII Idus Julii, quæ dies sancti Kiliani martyrio erat celebris, cum creari deberet archiepiscopus, differri in crastinum præoptavit, propter præsentis exsequias lugubres quæ ibidem agebantur, Strasburgensis episcopi; videlicet ne aliis lugentibus et flentibus, ipse ridere videretur cum suis, memor Scripturæ dicentis: *Hæreditas ad quam festinatur in principio, in novissimis suis benedictione carebit* (Prov. xx). Et revera dolendum erat pro exitu ejusdem episcopi, quia videlicet terribiliter acciderat, præeunte signo non bonæ æstimationis. Nam, cum ille mitra redimitus missarum solemniam celebrare ingrederetur, ubi se ad populum vertit, dicturus de more: *Pax vobiscum*, imperatorem intendens, tanto risu solutus est, ut funditus oblitus esse videretur ad quid se convertisset. Ut vero ad prandium ventum est, cunctis pariter considentibus, percutitur morbo pleuretico, interque manus ad proprium delatus hospitium die decimo quarto reddidit spiritum. Viderat autem ante annos septem, ut solitus erat narrare, visionem: videlicet astitisse sibi senem quemdam, veste purpurea pontificali redimitum infula, qui se profitens esse Kilianum episcopum, tale, inquit, ille mihi protulit oraculum: « Age per hos septem annos; episcopum decent opera; quia non longius tibi a Domino vitæ spatium positum est. » Quomocunque ille visionem acceperit, qualitercunque se præparaverit, qualiscunque in illa hora suæ mortis inventus fuerit, recte nimirum sapienti huic talis, ut prædictum est, illius exitus meditationem mortis renovavit vel auxit, magnumque fuit temperantiæ ejus indicium, quod pro tempore flendi, differendo, sibi vel suis tempus

gaudendi, tristibus exsequiis privatus interesse maluit.

CAPUT IX.

Quanta cum humilitate Coloniam venerit, et quando consecratus fuerit.

Et quidem Beneventi pontificalis ei honor datus est VII Idus Junii. Et exinde Romam profectus, pallium ab apostolicæ sedis præsule accepit, sed civitatem Coloniam ingressus est, et in sede sua sedit die, quæ apud Christianos non incognita est, scilicet in vigilia Natalis Domini. Quo cum accederet jamque in vicino adesset, dignum memoria est qualiter apostolicæ doctrinæ recordatus est, qua dicitur: *Obsecro autem vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis cum omni humilitate et mansuetudine* (Ephes. iv). Nam vere humilis et mansuetus, pallio missionis apostolicæ præmisso, ipse indutus linea, discalceatusque lento pede secutus est, cum frigus hiemale pro tempore calceatis quoque permolestum esset. Attendebat etiam vocationem suam quod non ad regna gentium, sed ad ministerium vocaretur sanctorum Christi discipulorum. Et quamvis ad insignem jam veniret suam civitatem Coloniam, tali schemate consistebatur cum beatis patriarchis, quorum Apostolus **255** meminit, quod peregrinus et hospes esset super terram, patriam se quærere significans meliorem (Hebr. xi), id est cœlestem, et eam quam paravit illis Deus, civitatem. Venit itaque duce Spiritu sancto, spiritu humilitatis, cum animo contrito, non tamen absque sancto et spirituali gaudio, et sicut superius jam prælibatum est, ipsa nocte gaudii nostri; scilicet natalis Domini, consecratus est inter missarum solemniam, quæ ex more celebrantur paulo ante vel circa ortum diei. Venerant quippe ad hoc ipsum cum eo plures episcopi. Jam vero in illa consecratione ejus quis divinam ordinationem non miretur? Quis non veneretur hic altitudinem consilii divini, quo ita fieri complacuit? Denique totum illud officium matutinum sanctis pastoribus ovium Christi Spiritus sanctus composuit, quorum nimirum mysticum exemplar pastores illi fuerunt, qui nocte illa *vigilantes et custodientes vigiliis noctis supra gregem suum*, circumfulgente se claritate Dei, nuntium bonum, gaudium magnum nati Salvatoris, quod a sanctis angelis primi audierant, videre meruerunt, sicut sanctum ejusdem missæ narrat Evangelium (Luc. ii).

Cunctæ nimirum ejusdem officii partes, pastorum Ecclesiæ voces sunt, quales rationabilibus curæ suæ ovibus personare debent, natum de virgine pro salute mundi salvatorem. Plane nisi legentium vitandum esset fastidium, promptum erat exponere partes singulas secundum ejusmodi sensum. Unum tamen est quod jure non prætereundum sit, videlicet propheticum capitulum, quod in eodem officio lectionem apostolicam ex more procedit: maxime quia hujus sancti pastoris personæ locus ille miro modo sese accommodavit. Denique dum in consecrando illum

episcopi duo codicem Evangeliorum super caput cervicemque ejus tenerent, revoluto mox eodem codice versiculus iste primus occurrit. *Spiritus Domini superne: propter quod unxit me. ad evangelizandum pauperibus misit me (Isa. LXI)*. Propheticum namque hoc Isaïæ capitulum evangelicis litteris hoc modo insertum est: *Et regressus est Jesus, inquit Lucas, in virtute Spiritus in Galilæam, et venit Nazareth, ubi erat nutritus, et intravit secundum consuetudinem suam die Sabbati in synagogam, et surrexit legere. Et traditus est ei liber Isaïæ prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum in quo scriptum erat: « Spiritus Domini super me, propter quod unxit me. Evangelizare pauperibus misit me, prædicare captivis remissionem, prædicare annum Domini acceptum et diem retributionis. » Et cum plicuisset librum, reddidit eum ministro, et sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Cæpit autem dicere eis: Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris (Luc. IV). Constat ergo quia persona Christi est, quæ hæc in propheta suo de semetipso loquitur. At ille nimirum non solum unctus, sed unctus est præ omnibus, sicut alia Scriptura dicit: *Unxit te Deus Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis (Psal. XLIV)*, omnes namque sancti, omnes quicumque illius speciosi et gratiosi regis participes sive consortes sunt, eodem spiritu, eodem oleo lætitiæ uncti sunt. Quippe qui nec sancti absque unctione hac ullo modo esse possunt. Cum itaque universos ejus participes unctos esse constet eodem Spiritu Domini, de quo illi princeps et potentissimus dicit: *Spiritus Domini super me, etc.* contestans et dicens: *Quia hodie Scriptura hæc completa est in auribus vestris*, sine dubio præsules Ecclesiarum, quorum est pauperibus evangelizare, et prædicare captivis remissionem, et ad hoc sacro chrismate uncti sunt, ipsi singuli scire debent, et de semetipsis post Christum dicere possunt: *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, etc.* Igitur dum in hujus beati pontificis unctione, aperto super caput ejus evangelico volumine, primam Scriptura sancta vocem hanc edidit, revera jure omnes, qui aderant, venerabiliter pro vero divinitatis oraculo sententiam arripuerunt, credendo quia Dominus hunc misit, non dubitando, quia hunc Spiritus Domini unxit. Cum hac lectione prophetica, sicut est ordo ejusdem officii matutini, consonantibus atque alternantibus choris, concrepabant divinæ voces sacra præconia lucis, et decoris, quem princeps pastorum, Deus et Dominus noster induit, qui nocte illa illuxit nobis: de quibus non est modo explanatio continuanda, ne, sicut jam dictum est, prolixitas fastidium pariat. Hoc tantum indubitanter dixerim, quia quædam signa erant hæc persistentis in tenore suo propositi Dei; qui, et dum nasceretur hic beatus, splendorem lucis pro signo mirabiliter edidit, et dum consecratur, sic eandem consecrationem disposuit, ut solemniter circa illum audirentur præconia veri luminis, cujus nuntii debeant esse pastores cuncti animarum, secundam*

A exemplum pastorum illorum, quos nocte illa claritas Dei circumfulsit.

CAPUT X.

Ut quorumaam sustinuerit invidiam, et Henrico imperatori cæperit esse suspectus.

Tuum est hoc opus, Christe, cujus sermo verus est, imo qui es ipsa Veritas (Joan. XIV), cujus sententiam permanere oportet, dicentis: *Non potest civitas abscondi super montem posita (Matth. V)*. Item: *Nemo accendit lucernam, et in abscondito ponit, neque sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant (Luc. XI)*. Sed quæ unquam civitas sic super montem posita, non invidiam passa, et oppugnata est a civitate Cain terrena et in valle posita, cujus princeps est Satan? Aut quæ unquam lucerna sic super candelabrum posita fuit, ut nullus ei nequam oculus invidit? Quod ut jam manifestius dicam, quis unquam sanctorum ædificatus in monte virtutum, verboque et exemplo lucens ad ædificationem videntium et audientium, nullam ab ingratis et invidis passus est tribulationem? Quis inter supernarum gaudia gratiarum propriam non habuit mensuram ejusmodi lacrymarum, quas faciunt filiis lucis habitatores Cedar, id est tenebrarum? Nam hoc est quod in psalmo gementes singuli dicunt: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est; habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus; cum loquebar illis, impugnabant me gratis (Psal. CXIX)*. Et quamvis tribulentur, non tamen permittuntur tribulari sine mensura, id est supra id quod sustinere possunt. Item ipsi dicunt: *Domine Deus virtutum, cibabis nos pane lacrymarum, et potum dabis nobis in lacrymis in mensura (Psal. LXXIX)*. Oportebat igitur et hunc sanctum, cujus anima, regis Dei civitas supra montem posita, qui lucerna erat super insignis Ecclesiæ candelabrum constituta, oportebat, inquam, et hunc pati adversa inter prospera virtutum, quibus intus proficiendo ardebat, et inter radios signorum, quibus foris ad gloriam Dei lucebat, sicut protinus narrationis **256** ordo monstraturus est. Quomodo autem vel qualem per occasionem adversitas in eo reperit aditum? Videlicet per ingentem muri vel præcelsæ turris ruinam, id est per mortem imperatoris sæpedicti, cujus, dum adhuc viveret, amicitia pro muro illi esse poterat contra adversarios quos contra eum postmodum invidia suscitavit. Qui nimirum imperator, ut in cæteris ita et in causa per quam mortem incurrit, consilium beati viri attendisset, multo melius sapientiæ appropinquasset, et non poenitisset eum, quemadmodum ipsa Sapientia dicit: *Omnia fac cum consilio, et post factum non poenitebis (Eccli. XXXII)*. Quod quia non fecit, incidit in insidias mulieris inake, videlicet ejus cujus virum Crescentium, sibi rebellantem, captum jusserat capitalem subire sententiam. Et ab illa non præcavens, quamvis a sancto viro sæpius esset commonitus, veneno intra cubiculum dormiens infectus est. Obiit itaque Romæ anno post ordinationem

beati viri tertio. Ierat autem tunc quoque sanctus idem cum illo, utpote ad disponenda pernecessarius maxima regni negotia. Cui cum die sequenti confessus fuisset pestem quam perceperat, seque mori pensensisset, id quoque supremum ab eo postulavit, quatenus corpus ejus Aquisgrani sepeliendum transferret. Hoc agere insistens vir fidelis, regalia quoque penes se habuit, et electioni non interfuit novi principis Henrici, tunc Bajoariorum ducis: quem secundum sæculi dignitatem locupletissimum, et litterarum studiis non tenuiter instructum principes regni regem sibi elegerunt. Hæc fuit occasio quam adversus illum rapere potuerunt adversarii, quales in Ecclesia nunquam defuerunt, ex quo sacrificia Deo primi obtulerunt Abel et Cain (*Gen. iv*), scilicet falsi fratres, quibusve Scriptura dicit: *Quia abierunt in via Cain (Jud. 11)*, quorum pressuram Apostolus quoque inter cetera pericula sua maxime gemit (*II Cor. xi*). Et quidem regalia repetita cito reddidit; sed quia novi, ut jam dictum est, principis electioni non interfuit, extunc illi suspectus erat. Unde et idem rex obtrectatoribus sancti pronius aurem præbebat, denique impacato semper eum odio persecutus est, donec a Domino redargui meruit paulo ante obitum sancti, quod in suo loco præsens narratio non præteribit. Nunc memorabilium operum ejus ad laudem Domini miracula percurramus.

CAPUT XI.

De siccitate, et quomodo per speciem columbæ gratia Spiritus sancti super eum apparuit, utique lacrymis suis repentinam de cælo pluviam obtinuerit.

Res ipsa, quæ jam nunc enarranda est, satis lucide commendat, non casu, sed per divinam dispensationem id quod supra memoravimus, evenisse, ut scilicet in consecratione sancti præsulis prima se ex Evangelii codice offerret illa vox misericordis pontificis Christi: *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me (Isa. Lxi)*. Subsecuta namque postmodum siccitas, peccata populorum vehementer arguebat, ut fere omnis herba præmorta, omnis ager exustus, non qualemcumque famem, sed famem mortiferam jamjamque minaretur. Denique cum siccitate pestilentia quoque sæviebat, multique moriebantur, multi adhuc ægra vix trahebant corpora. Erat ergo piissimo pontifici non parva vel qualiscunque sollicitudo, sed et in sollicitudine compatiens animi tribulatio et in tribulatione jugis et lacrymosa oratio. Unde quia ferrum pertransibat animam ejus, et in corde ejus gemebat Spiritus sanctus, sicut dicit Apostolus: *Nam quid oremus sicut oportet, nescimus; sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus (Rom. viii)*, meruit et populum reconciliare Deo, sicut de Sacerdote magno et digno quidam Sapiens dixit: *Et in tempore iracundiæ facta est reconciliatio (Eccli. xliv)*, et inter reconciliandum, glorioso glorificari miraculo. Indicto jejunio triduo, luctuosus ibat populus per urbem secundam tot sanctorum millibus, et ad singulorum patrocina locorum fideliter atque suppliciter

A lacrymosas fundebat preces, quatenus ab imminetibus jamjamque præsentibus malis eriperetur. Erat autem publicus cleri et populi, monachorum quoque atque sanctimonialium processus, et ex omni ordine utriusque sexus, lingua quidem diversa, sed una intentione et eodem sensu concrepando *Kyrie eleison*, altitudo cæli pulsabatur. Inter omnes et præ omnibus mæstus et supplex tristium filiorum spes et pater patriæ procedebat archiepiscopus, ita vulnerato corde tantisque cum gemitibus, ut miro modo consolatione sua dignum eum judicaret Spiritus sanctus paracletus. Cum igitur ab oratorio Sancti Severini litania solemnis egressa, Beati Pantaleonis adiret oratorium, ecce nivei candoris columba, videntibus multis, caput ejus circumvolabat, eademque repente disprens, iterum visibilis comparebat: Videbant eam multi, sed non omnes, quia videlicet non terrena species, sed cœlestis erat gratia, quam aliquibus videre donatum est. Ut autem ventum est ad locum, ubi jam dictus confessor Domini Severinus in transitu beati Martini voces angelorum psallentium audire meruit, vident eminus eandem columbam caput beati viri tertio circumvolantem, quæ et protinus in sublime elevata, cælos petiit, nec ultra comparuit. Unde quis dubitet Spiritus sancti gratiam qualis in domo pectoris ejus habitat, talem de foris apparuisse, præsertim in tali luctuoso tempore? Columba namque, sicut et turtur, avis gemituosa est, gemitumque pro cantu edere solet, et sicut illa solivaga, sic ista avis gregatim gemere consuevit. **C** **V**errissime ergo cum signo hujusmodi orantem pariter et gementem præ omnibus hunc designabat Spiritus sancti gratia, et de isto quoque quodammodo id ipsum dicebat quod de alio quodam non ignoto, sed eximio propheta, dictum sacra narrat pagina: *Hic est fratrum amator et populi sui, hic est qui multum orat pro populo et pro civitate ista (II Mach. xv)*. Nimirum et iste vir in populo suo mitissimus apparuit, secundum similitudinem columbæ mitis et simplicis, sancto redundans spiritu pietatis, atque idcirco gemitus et oratio ejus perire non potuit. Nam ubi ad prandium ventum est, cum ipse appositis cibis fere jejunaret, ita tamen more suo, et tunc maxime, jejunium dissimularet: quibusdam ad ipsum respicientibus, et cum dolore loquentibus, quod ea die profusis tam multorum lacrymis necdum propitiato Domino cælum aperiretur, dignum memoria verbum respondit hic beatus, vere mitis, vere mansuetus: *Vestri, inquit, o charissimi, pastoris est culpa, quod cælum desuper tam ferreum est, quod multitudo viscerum Domini et miserationum ejus continuerunt se super vos. Nisi enim Dominus meis iratus esset sceleribus, qui inter ipsum et vos debebam stare medius, jam dirupisset cælum, et beneficium ejus descendisset et stillasset pluvia super vos.* Hæc eo dicente, pariter quasi quidam sanguis **257** fluebant animæ vulneratæ ex oculis lacrymæ; quas erumpentes, et cum impetu currentes coram multis volebat quidem, sed non poterat contipere. Lacrymis ergo victus, caput super mensam declinavit ita

manibus, et cum fortissimo spiritu Deo forti humilitate atque ardenti oratione luctabatur. Erat autem hora eadem tanta cœli serenitas, ut nulla in aere nubes appareret, cum ecce subito fragore magna pluviae vis inundando erupit, ita ut prius imbrium crepitus audiretur quam vir sanctus caput ab oratione sublevaret. Cuncti protinus circumsedentes, a mensa sese excusserunt, et prosilire conati sunt, ut in laudem Christi tantique ejus pontificis hymnis personarent, et signa ecclesiastica concrepare facerent. At ille vir providus et humilitatis suae custos vigilantissimus, terribiliter adjurando illos, hoc fieri vetuit, vixque obtinuit ut interim quidem a semetipso quiescerent, Dei vero laudem ac gratias Christo agendas nunquam tacerent. Nec vero insufficientis pluvia tunc exstitit, sed ita uberrime terram irrigavit ut jam præmortuas segetum radices ad fecunditatem repararet.

CAPUT XII.

Quod communi proposito suo et imperatoris Ottonis ipse superstes cœnobium construere deliberavit.

Interea cum multis et magnis misericordiae operibus insisteret pauperum pater, viduarumque et orphanorum quotidianus provisor, incumbibat animo ejus cura continua, servituris Deo monachis construere cœnobium: quorum ordo videlicet proficitur, quia pauperes sunt pauperes voluntarii, nihil in hoc mundo habendo proprium. Habuerat autem imperatorem Ottonem dum adhuc viveret, hujusce rei monitorem. Denique cum novissimam profectione Italiam ingrederetur rempublicam dispositurus, beatum virum habens in comitatu, cunctis prospere succedentibus, tractans cum viro Dei de salute animae suae, et quodammodo dicens: *Quid retribuam Domino, pro omnibus quae retribuit mihi (Psal. lxxv)?* consilium hoc accepit, quatenus ob salutem suam cœnobium construeret monachorum in honorem sanctae Dei Genitricis, omniumque sanctorum. Hoc inito salubri consilio, necessaria protinus ad hanc rem prædia Christo delegavit, quae et beato viro in manum dedit, cum pollicitatione vel sponcione hujusmodi ut quoniam vita mortalium incerta est, si quem ex ipsis necessitas mortis præoccuparet, alter quicumque superstes existeret, votum perficeret. Talis, Christo mediante, inter illos conditio convenit, et ita pauperum memores exstiterunt viri summi, hæredes aeternae viriditatis, de qualibus in psalmo spiritus propheticus dicit: *Saturabuntur ligna campi, et cedri Libani, quas plantavit (Psal. ciii).* Hoc namque præconio, sub nominibus lignorum campi et cedrorum Libani, mystice a sancto Spiritu divites et potentes sæculi promissi sunt, hospitales futuri pauperibus, item Ecclesiae filii spiritualibus, de qualibus ibidem continuo subjungit: *Illic passeres nidificabunt; herodii domus, dux est eorum (ibid.),* id est Christus, qui per avem herodium significatur, provisor est eorum qui propter ipsum pauperes fiunt, præparando animos divitum sæcularium, ut quomodo passeres in ramis lignorum

A campi cedrorumque Libani nidificant, ita ipsi in possessionibus sine facultatibus illorum parata sibi vitae hujus necessaria percipiant. Hæc idcirco commemorare libuit ut pariter recogitet quisque, qui de talium constituto vivit, professus Christi spiritum sanctamque paupertatem quam Christus ipse docuit, quia tanquam passeres volare, id est cœlestia cogitare debet, ut dignus sit hospitio vel stipendio, quod passerum, id est pauperum sive humilium spirituali vitae paratum est. Nam hinc est quod idem Dominus Christus, instruens pauperes suos, *Nolite, inquit, cogitare de crastino (Matth. vi), (Luc. xii)* Item: *Nolite solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Scit enim Pater vester cœlestis quid vobis necesse sit.* B *Quærite ergo primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis (ibid.).* Quod idem est ac si dicat: *Securi, o vos omnes, quod laboratis et onerati estis, venite ad me, et ego reficiam vos (Matth. xi),* securi et confidentes venite ad vitae contemplativae quietem, nihil de crastino solliciti, id est quia jamdudum Pater vester cœlestis, sciens quid vobis necesse sit, promisit et paravit vobis victum et vestitum, dicendo in Propheta: *Saturabuntur ligna campi, et cedri Libani, quas plantavit; illic passeres nidificabunt.* Sed his omissis, revertamur ad rem. Neque enim propositum nobis fuerat docere monachos, quod statuta percipere stipendia non debeant, nisi per contemplationis pennam volent, et a servili operi peccati vacent, sed gestorum beati viri texere narrationem.

CAPUT XIII.

Quod sancta Dei genitrix illi apparuit, et quo in loco cœnobium construere deberet, indicavit.

Cum igitur beatus Herebertus propositum electo in loco construere optaret cœnobium, et nusquam locum reperiret quem aptum putaret satis et idoneum, convertens sese ad Dominum sanctamque ejus genitricem in jejuniis et orationibus, postulabat sibi ipsius revelari voluntatem. Fecit hoc instanter, et sicut de sancta Anna prophetissa scriptum est: *Vultus illius non sunt amplius in diversa mutati (I Reg. i),* non ante destitit, donec suis condignum meritis responsum cœlitus accepit. Denique nocte quadam, dum post vigilias fatigata sopori membra dedisset, ecce adest per visum illa beata angelorum et omnium Regina sanctorum, quae stellato sedens solio, latum et amplum cœlorum cum filio suo possidens regnum, non parvipendebat etiam hoc parvum, quod sibi in terris fideli devotione offerebatur domicilium. Et assistens: *Scias, inquit, o Hereberte, exauditas esse orationes tuas, jam ecce venio ad te, ut indicem tibi votum quod mente geris, quo in loco perficias. Ego enim sum Maria mater Domini. Surge ergo, et Divitense casarum petens, locum in eodem mundari præcipe: ibique monasterium Deo, mihi et omnibus sanctis constitue, ut ubi quondam abundavit peccatum et cultus dæmonum, ibi justitia regnet in multitudine sanctorum.* His dictis, misericordiae

mater disparuit, beato scilicet viro-evilante, atque ita relabente a dulcedine tantæ visionis. Erat autem in eodem castro sita curtis, pertinens ad servitium episcopi. Surgens igitur, et gratias Deo corde et ore devotissime agens, et ei, quæ sibi apparere dignata fuerat, salutis perpetuæ Genitrici non ingratus existens, confestim prædictæ curtis ministerialem accersivit, jussitque quantocius curtem illam emundari, quoniam Regis cœlorum et Genitricis ejus jam deberet curia fieri, ut exportata supellex universa, locum daret adveniendi, atque habituro illic nomini Domini. Factumque est, et exportata rerum omnium quæ multa erat copia, citius quam sperari poterat, locus emundatus est. Quid multa? Jactis fundamentis, alacriter atque celeriter structura speciosa surrexit.

258 CAPUT XIV.

De structura templi, ut ceciderit, et alia structura surrexit, et cujus rei exemplum convenienter inde vossit accipi.

Sed quid dicam? cum opus fere peractum esset jamque sicut propositum fuerat, servientium Deo monachorum cœtus adunatus existeret, quando nocte dum finitis matutinarum solemnibus, omnes fuissent egressi, repente sic tota structura concidit ut lapis super lapidem non remaneret, præter unum parietem parvulum, qui solus inter illas ruinas stans repertus est. Quid de hoc eventu sapiens auditor arbitretur? Nisi enim cœlesti auctoritate structura surrexisset, nisi talis tamque sublimis personæ, quæ apparuit, sicut jam dictum est, dignitas opus tali in loco fieri jussit, et nisi fundator operis hic pontifex notæ sanctitatis existeret, fortuito accidisse arbitramur. Nunc autem considerata rerum vel personarum qualitate, arbitrari licet, divina et justa hoc actum esse dispositione. Et quidem quoniam altitudinem divini consilii perspicere non valemus, hoc tantum dicere libet, quia cunctis loca sancta inhabitantibus, et eis maxime qui eodem in loco sanctum deinceps subituri erant servitium, terribile signum datum est. Nam quod veraciter de filio Virginis dictum est: *Ecce hic positus est in ruinam et in resurrectionem multorum (Luc. 1)*, id ipsum non inconvenienter de isto, et ejusdem Virginis oratorio, et de omni sanctorum loco dici potest, quia in ruinam et resurrectionem multorum positus est. Quorum in ruinam, nisi illorum qui sancto in loco vitam perditam ducunt, et idcirco majus portaturi sunt judicium? Et quorum in resurrectionem, nisi illorum, qui de sæculo nequam exeuntes, et peccata præterita fugientes, ad sanctum locum, pœnitentiam acturi, confugiunt, atque ita in statum justitiæ resurgunt? Nimirum et illorum ruinam in jam dicta ruina lapidum, et istorum resurrectionem non absurdum est intelligi in structura iterata, quæ prolinus in melius consurrexit. Nam vir Dei graviter quidem tulit ita quod accidit, sed cito resumptis viribus sancti desiderii, totum ipsum spatium ædificandi monasterii in altitudinem mali navalis effodiens, rursus fundamenta jecit.

ociusque consummatum, quinto Nonas Maii monasterium dedicavit. Porro de lapidibus prioris structuræ, claustum cum officinis construxit. Igitur dum ejusmodi rem gestam legis aut recolis, quicumque mente studiosa exempla spiritualium de quorumlibet corporalium similitudine scrutari delectaris, non curans quali fine, quam humili ex re tuæ capias instrumenta salutis, dummodo possis utiliter ædificari, opportune simul et illud ad memoriam redit, quod manifeste divina cum auctoritate scriptum est, ubi Dominus ad Prophetam dicit: *Surge, et descende in domum figuli, et ibi audies verba mea. — Et descendi, inquit, in domum figuli, et ecce faciebat vas super rotam. Et dissipatum est vas, quod ipse faciebat e luto manibus suis. Et conversus, fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis ejus ut faceret (Jer. xviii)*. Hæc et cætera persequi vel tractare, præsentis narrationis propositum non admittit, hoc breviter studio intendente, quatenus hoc loco ad memoriam revocaretur, in omni ordine et superbos pro sua duritia cadere vel dissipari, et humiles pro sua mansuetudine ad pœnitentiam conversos, restaurari.

CAPUT XV.

De cruce Dominica, quæ non de qualicumque ligno, sed de una tandem arbore formari potuit, et cujus rei etiam in hoc exemplum sit.

Accidit et aliud, quod similiter non prætereundum neque ratione vacare putandum. Nam vir Domini statim ut ecclesiæ fundamenta jecit, crucem Dominicam, quæ ibidem statuerunt, formari præcepit. Artifices vero vigilanter quidem institerunt, ut præceptum perficeretur, sed nullo modo diligentiam sequeretur effectus. Quotidie rejectis aliis alia ligna cædebant, et nullatenus ex quolibet ligno, quamvis electo, suæ artis officium peragere valebant. Multo igitur labore, sed et majore defessi tædio, omnino ab ejusmodi opere desistere decreverunt. Quadam vero die vir beatus in quamdam devenerat possessionem ad se pertinentem, mensaque illi jussu ipsius in pomerio, quod domui suæ contiguum erat, parata est. Stabat pirus ex adverso in altum porrecta, quæ ramis diductis, imò quasi brachiis distentis, quodammodo Domini effigiem manus in cruce expandentis, imitari videbatur. Cum itaque sedens oculos inter prandendum fortuitis motibus deduceret, ecce talis effigies in arbore illa repente sese objecit, miroque modo ad primum intuitum quemdam terrorem divinum animo ejus incussit. Nee mora, facto præ oculis illo familiari sibi signo crucis, totus in se rediens, rem divinitus prævisam suisque oculis oblatam esse prudenter intellexit. Statim igitur accersito artifice, arborem illam succidi, et ex illa crucem Dominicam, et in ea Salvatoris imaginem diligenter formari imperat. Paruit ille, et compendiosaque efficaciter artem operis elegantia secuta est. Quid ex facto hujusmodi conjici potest? Nunquid de lignis aut de truncis Deo cura est, ut indicare debeat quod vel quale lignum sibi eligat aut eligere debuerit artifex? Sed revera est aliud. unde curat Deus, quod

prudens auditor non inutiliter secundum hanc similitudinem contempletur. Nam signum crucis vel imaginem, quam in recordationem Salvatoris Christianus veneratur populus, sublevatam ante oculos, sicut Moyses in deserto serpentem æneum pro signo exaltavit (*Num. xxi*), imitari honore secundarii debent pastores, quos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei (*Act. xx*), quam suo sanguine acquisivit, ut vice Christi honorentur, quos vicem constat agere Christi. Hi nimirum non humana præsumptione ad dispensationem domus Dei sunt intrudendi, sed electione Dei vocandi, ut videlicet ille constituatur quem Deus elegerit, quem ut præesse mereatur, Deus velut operarium suum dignum Spiritu sancto demonstrare dignatus sit. Recte ergo hujus veritatis, hujus divinæ electionis meminisse nos facit res ipsa, quæ pene similiter accidit, dum non quaecunque lignum, non quodcunque volebant homines artifices, sed quod nutu divino monstratum est, ad ejusmodi operis effectum perducere potuit.

259 CAPUT XVI.

Quod faciendo signa, semper famam vel gloriam fugit, et de Eliseo, cur signa duplicia quam Elias facere voluerit, dicens: « Oro ut fiat spiritus tuus duplex in me. »

Operandi virtutes hic beatus a Spiritu sancto, dividente singulis prout vult (*I Cor. xii*), gratiam habuit, sed gloriam semper fugit; quippe qui egregie custos humilitatis, nolebat, imo fugiebat, justitiam suam ab hominibus videri. Denique talium maxime operum luce, sanctorum vita coram hominibus innotescit. Hujus rei clarum satis et evidens indicium est, quod cum gratiam hanc haberet, ut jam dictum est, nunquam tamen peccem ad Dominum fuisse reperitur pro cujuslibet operatione virtutis, sed nihilominus per eum nonnulla facta sunt miracula ejusmodi, nonnunquam invito, nonnunquam et nesciente ipso, sicut sequens sermo declarabit. Verumtamen in hac laudatione humilitatis hujus, nihil magnorum sanctorum auctoritati vel gloriæ derogatur, qui opus hujus gratiæ fuis persæpe precibus impetrasse leguntur. *Omnia namque tempus habent*, dicit Ecclesiastes (*Eccle. iii*). Denique sicut de generibus linguarum, quæ ab eodem spiritu dantur, dicit Apostolus: *Quia linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus (I Cor. xiv)*. Ita et de operatione virtutum recte dicas quia virtutes ad testimonium sunt, non fidelibus, sed infidelibus, et ibi summo opere sanctis optandæ sunt ubi ignorantiam veri Dei habens, ad fidem eruditur populus. Unde sanctum Eliseum laudabiliter egisse animadvertimus, qui dicente sibi Elia: *Pete quod vis, antequam tollar a te (IV Reg. ii)*, protinus petens: *Oro, inquit, ut fiat spiritus tuus duplex in me (ibid.)*. Videbat namque miserabilem Israel, sequentem fornicationes impiissimæ Jezabel, claudicare in duas partes (*III Reg. xviii*), sequendo Baal idolum Jezabel, et hæsitando post Deum patrum suorum, qui unus et verus Dominus Deus est, et non posse populum eundem in suum

A restitui gradum, nisi per multarum operationem virtutum. Proinde rem difficilem quidem postulavit, attamen quia non suam, sed Dei gloriam et communem quærebat populi salutem, factum est quod petivit, et duplex spiritus Eliæ super eum requievit. Duplum namque donum spiritus in operatione virtutum ille accepit. Nam si Scripturam consulas, et diligenter computes, Elias quidem octo, Eliseus autem circiter sexdecim miracula operatus est. Igitur et illi laude digni sunt sancti qui per charitatem vel propter ædificationem infidelium, fuis ad Deum precibus, virtutes operati sunt, et hic atque cæteri jure honorandi sunt, quicumque propter humilitatis custodiam quodammodo fugere studuerunt datam sibi cœlitus, et ultro prosequentem, eandem virtutum gratiam. Sed jam earundem virtutum sancti hujus narrationem ingrediamur.

CAPUT XVII.

De homine dæmoniaco, ut eo sermonem faciente liberatus sit.

Die solemnī hic sanctus Dei, sermonem de more faciebat ad populum. Erat autem dies ille, quem Christianitas appellat diem Palmarum, quo videlicet die Rex cœlorum sanctam ingressus est civitatem Hierosolymam, sedens super pullum asinæ (*Matth. xxi*), nimirum ob contemptum superbiæ regum terræ, de qualibus Psalmista dicit: *Hi in curribus et hi in equis (Psal. xix)*. Subjungens protinus: *Nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus (ibid.)*. In quo videlicet nomine tunc ille passurus advenit, clamantibus turbis: *Benedictus, qui venit in nomine Domini (Matth. xxi)*: Erat ergo sermo in ore ejus temporis et rei congruens, videlicet quomodo diabolus per seductionem primi hominis, atrium hujus mundi tanquam fortis armatus occupaverit, et quomodo superveniens fortior Filius Dei, per humilitatem crucis et passionis suæ, fortem illum vicerit, et universa ejus vasa, id est nos homines ab eo jure victoris tulerit (*Luc. xi*). Ecce autem in maxima turba audientium quidam aderat, ab eodem forti et tenebrarum principe corporaliter obsessus, et ob hoc nexibus duris obstrictus. Jam antea per multa sanctorum loca fuerat deductus, ut meritis sanctorum liberaretur, et non provenerat illi optata salus, quia videlicet liberatio ejus, beatissimi hujus meritis per Dei providentiam reservabatur. Cum igitur sermo ejusmodi ab ore beati viri proflueret, non sustinuit virtutem veritatis fortitudo inimici, qui ad singula dicta, tanquam ad totidem verbera, vehementius ejulabat, dentibusque miserimi hominis tanquam sui, in semetipso stridebat, audiens illas quibus a Christo victus narrabatur, historias. Itaque, qui jam notus fuerat multis homo captivus, omnibus innotuit, dum clamoribus cunctorum silentia turbaret, atque ad audiendum Dei verbum intentam totius regionis multitudinem solus inquietaret. Ad clamores ejus maxime, vir ille misericordiæ filius, totus intendit, et sermonem, quem habebat in ore, prosequi non prævalens, quoniam magnitudine compassionis occu-

pabatur, orabat tacita mente, ut in uno manifesta- retur homine virtus Liberatoris, qui totum mundum liberavit. Hæc tacitus orans, iterum atque iterum de industria repetebat capitulum, victoris Christi gloriam, et victi diaboli referens ruinam, ita ut mente excessisse videretur, unam eandemque toties iterando sententiam, flens pariter, et uberrimus, quod perpulchrum est, lacrymis perornans oris eloquentiam. Non ergo sustinuit, ut jam dictum est, ille hostis antiquus, sed virtute Verbi omnipotentis coactus effugit, liberumque quem diu possederat, hominem reliquit. Illo namque exturbato, is, qui vincetus a multis tenebatur, placido sermone: *Obsecro, inquit, solvite me, ut ea, quæ beatus ille pontifex loquitur, possim et ego quietus audire.* Cum hæc primo diceret, putabatur adhuc in illo nequam hostis fallere, sed loquebatur homo constantius, iterum atque iterum se liberatum asserens beati pontificis meritis, et sana verba proferre. Solverunt ergo illum, et stabat sana mente, cum audientibus reliqua sermonis intentius audiens. Testes atque miratores virtutis erga beatum virum tanti exstiterunt, quanti illum sermocinantem tali in loco circumstabant, qui et diligenter attenderant ejus intuitum gestumque lacrymosum, cum nihil quidem labiis pro liberatione captivi diceret et tamen liberationem ejus tacitæ orationis virtute perficeret.

CAPUT XVIII.

De abbate Volberto, qualiter per visum monitus, de aqua unde vir sanctus post missam manus lavit, sanitatem recepit.

Aliud sub eodem tempore actum est virtutum ejus indicium, in quo amplius splenduit desursum, qui humilitatis studio **260** apud se premebatur deorsum. Tres namque ex eis qui male habebant, ob meritorum ejus testimonium cœlica visio direxit ad illum, tanquam ad salutis medicum. Primus illorum, cœnobii jam memorati, quod idem sanctus construxerat, abbas nomine Volbertus exstitit, vir venerabilis, qui capitis oculorumque duro ac diutino vexabatur incommodo. Huic una noctium divinitus per visum intimatum est ut ex aqua qua sanctus Dei pontifex post missarum celebrationem manus de more lavisset, caput sibimet oculosque perfundendo foveret, indubitanter credens quod protinus sanitatem recepturus foret. Credidit ille, quippe qui præ multis alii familiariter conscius erat vitæ illius sanctissimæ. Venit ergo, prius tamen ab eodem accersitus, ut sæpe solebat accersiri et requiri de monasterii jam dicti necessariis rebus. Cumque ad celebranda missarum solemnia pontifex de more pararetur, accedens propius, ut erat familiaris, visum retulit, aquam de manibus jussu ejusdem sibi, ut præmonstratum fuerat, dari poposcit. At ille quasi vehementer commotus, et quodammodo suæ mansuetudinis oblitus, in qua veraciter dicere poterat: *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei: neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me (Psal. cxxx):* repulit a se ho-

minem velut delirum et amentem, qui nesciret aut non vidisset Rhenum pro foribus suis præterfluentem, in quo non solum capite et oculis, sed et toto posset corpore, quantum vellet, mundari. Repulsus ille, perstitit non incredulus visioni, et a ministris ejusdem pontificis clam sibi, quod petebat, reservari obtinuit, moxque ut caput et oculos ex aqua illa perfudit, integram sanitatem recepit.

CAPUT XIX.

Ut mulier cæca, per visum monita, de vino, quo post missam digitos laverat, oculos intinxerit, et illuminata sit.

Post hunc quædam mulier, quæ multo tempore cæca fuerat, visum pene eundem vidit. Dictum namque illi est quod si ex vino quo idem sanctus Dei post Dominici corporis et sanguinis communione digitos de more lavisset, sibimet oculos intingeret, amissum protinus lumen reciperet. Credidit illa, dansque operam ut ostensum posset remedium consequi, protinus ut oculos vino intinxit, lumen optatum recepit.

CAPUT XX.

De muliere paralytica, quomodo item per visum monita, benedictionem ab eo flagitavit, et sanata est.

Alia deinde mulier, diu paralytica, per visum commonita est, quatenus beati viri benedictionem expeteret, confidens de virtute Christi, quod per meritum beati pontificis infirmitate propulsa, confestim sanitas succederet. Illa nihil dubitans, viro- rum manibus sese deferri postulavit, et secus viam collocari qua transiturus esset vir Dei. Itaque ille prætereunte clamavit, benedictionem petens in nomine Domini. At ille paululum subsistens, cum ex præsentibus cognovisset quod paralytica esset, et quod benedictionem postularet, stans eminus, elevata manu signum crucis edidit statimque reddita sanitas dissoluta membra solidavit, et quæ aliorum manibus devecta fuerat, surgens ad propria remeavit incolumis. Ita miro modo, qui apud se latere volebat, magis ac magis ex Deo clarescebat, et vox veritatis implebatur dicentis: *Non potest civitas abscondi supra montem posita (Matth. v), et: Nemo accendit lucernam, et in abscondito ponit, sed super cardelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant (Luc. xi).*

CAPUT XXI.

Ut familiaris clericus ab eo visitatus repente de ardore febrium convalesceret.

Aliquando quidam familiaris clericus, et in ministerio quotidiano necessarius valida febre correptus, gravissime vexabatur, ita ut pene a cunctis vita ejus desperaretur. Erat autem tunc sanctus pontifex cum imperatore in profectioe, et de Vaugionum civitate cum illo Moguntiam proficiscebatur, habens clericum jam dictum secum in itinere, ut semper foris et intus obsequio ejusdem consuetudinaliter utebatur. Cum ergo febris illum in profectioe corripisset, et pene usque ad mortem fatigaret, patri, semper pium super affictos habenti affectum, cum eodem pietatis affectu sollicitudo quoque familiaris obsequii non parva pro tempore

et re suborta est. Accessit ad lectulum, suumque A pronius visitavit infirmum, paterne percontans si quid vellet, si quid saltem gustare prævaleret. Ille ut ardebat valido æstu febrium, nihil præter aquam se poscere professus est. Qua cum benedictione concessa, ipse de more solemnità missarum ingressus est. Nihil quod audiretur foris, pro virtutis operatione, ut sibi ægroti concederetur salus, oravit, sicut jam superius dictum est, quia nunquam pro hujusmodi signis aut virtutibus precem manifestam fudit. Orabat tamen, Deo quidem loquens, sed hominibus tacitus, et maxime in ejusmodi causis evangelicum consilium observabat Domini dicentis: *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum, et clauso ostio, ora Patrem tuum (Matth. vi)*. Clauso namque oris ostio, orabat pro talibus, ut cum provenisset virtutis effectus, ipse nihil egisse putaretur, atque ita justitia ejus non videretur ab hominibus. Quid multa? Peractis missarum solemnità, dum suum rursus visitaret ægrotum, ille jam sine dubio meritis ejus de magnis febrium ignibus ac suspicionibus mortis instantis ereptus, adeo convaluerat, ut aviditatem quoque ciborum adeptus, rogaret sibi transmitti pulmentum de mensæ ipsius apparatus. Factum est, et exinde usque ad satietatem refectus, adeo de infirmitate convaluit ut proxima die cum aliis proposito itinere Moguntiam præiret, et episcopalis obsequii munia ex integro, ut erat solitus, adimpleret.

CAPUT XXII.

Ut ipse inter tenebras noctis brans, circumfusa divinitus luce clarificatus fuerit, et quod multoties hoc ipsum acciderit.

Idem familiaris clericus, postmodum domus S. Petri præpositus, plurima de eodem patre magna et magnifica noverat et narrare consueverat. Quorum pleraque cum ob brevitatis studium præterita sint, unum est quod silentio transire non libuit, quia vere signum magnum est et evidens, quod oratio ejus vere ignis fuerit, et ante oculos Divinitatis velut lampas ardens et lucens, charitas ejus exstiterit. Nocte quadam, cunctis circa ipsum dormientibus, lumen, quod de more coram ipso positum fuerat, ut toto noctis spatio luceret, **261** extinctum est. At ille jam dictus familiaris clericus repente somno excitatus consurgens, et hac illacque sub horridulo silentio circumspiciens, dum pro recuperando lumine sollicitus trepidat, rem divinam et memoria dignam, ut ipse cum juramento testabatur, conspicatus est. Nam inter ipsarum noctis tenebras, ecce de lectulo in quo beatus pontifex pervigil orabat expansis manibus, lux immensa refulsit, cujus etiam magnitudine invalescente continuo, nec manus easdem, ut ipse fatebatur, videre aut discernere potuit. Hoc nimirum signo satis claruit quod vere filius esset lucis, et illius diei, et quia oratio ejus vere ut ignis peccata consumit, et potestates tenebrarum vincit. Nec vero illa tantum vice, sed et multoties cum post matutinales hymnos, psalmorumque continuas decantationes lumen materiale alicubi recondideretur, lumen spiri-

tuale pontificem sanctum secretius orantem ita circumfulsit, ut putaretur adesse præsentia solis meridiani.

CAPUT XXIII.

De humilitate ejus, qua contemptum a presbyteris omnibus, pauperis sui filium baptizavit.

Jam de humilitate ejus gloriosa signa præmissa sunt, quia in operatione virtutum, et Patris, qui in cælis est, glorificationem quærebat, et se operantem, sciri vel videri ab hominibus fugiebat. Porro ipsa humilitatis virtus, tunc demum dulcis et sua perfectione laudabilis est, quando is qui intus Deo, Creatori suo sese subjicit in confractione cordis, foris quoque ad infimorum condescensionem hominum semetipsum quanto major est, tanto amplius pro re et tempore submittit. Libet igitur narrationi huic inserere rem gestam, magnæ humilitatis exemplum ferentem, et testimonio utilem, ut maxime in sacris rebus nulla ecclesiastica dignitas qualemcunque despiciat pauperem fidelem. Simul quia plerique salutarium sacramentorum ministri nimium peccant, dum sacra venditant, cunctaque quæstus causa faciunt, libenter hoc illis exemplum ingerendum est quia videlicet peccatum quoque illorum vehementer hæc res gesta redarguit, in qua sanctus iste magna, ut jam dictum est, humilitatis laude refulsit. Pauperi cuidam ex his, quos pater sanctus ope quotidiana sustentabat, infantulus natus erat. Is quia pauper erat, et quia nihil quæstus in manu habebat, contemnebatur a sacerdotibus, per totam urbem Coloniæ puerulum illum circumferens, et eidem filio regenerationis gratiam offerri postulans. Defessus ergo et contemptus, ad sanctum recurrit pontificem, et quod tali in re contemptus esset, magna et flebili voce conquestus est. Ille ut vere sapiens, currens, inquit: *Affer illum ad me, ego enim eum habeo baptizare.* At ille: *Suscipe, inquit, ergo eum tu quoque de sacro fonte, et compater meus esse dignare.* Baptizavit itaque pauperulum, non pro personis nostræ salutis appendens sacramentum; suo nimirum facto et exemplo tantæ civitatis tam multos redarguens presbyteros, quod ausi fuissent fidem Domini nostri Jesu Christi habere in acceptione personarum, judicantes, ut ait apostolus, apud semetipsos, et facti iudices cogitationum iniquarum. *Etenim, inquit, si introierit in conventum vestrum vir, anulum aureum habens, in veste candida, introierit autem et pauper in sordido habitu, et intendatis in eum qui indutus est veste præclara, et dicatis ei: Tu sede hic bene; pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut: Sede sub scabello pedum meorum, nonne judicatis apud vosmetipsos, et facti estis iudices cogitationum iniquarum? (Jac. ii.)* Quod si in quovis judicio jure hæc auctoritas apostolica redarguit acceptores personarum, quanto magis in dispensatione sacramentorum quæ de cælo gratis profluxerunt, vir sanctus exemplo suo redarguere debuit paupertatis contemptum? Recte igitur gradus secundum regulam vel consilium Sapientiæ dicentis: *Si bene feceris, scito cui feceris, et erit gratia in bonis tuis multa (Eccli. xii)*, tra idit.

sacramentum salutis, non personæ intendens, sed creaturæ formatæ ad imaginem Dei: et ipse de sacro fonte suscepit puerum, factusque compater, dedit patri unde nutriret eum. Quadam postmodum die, cum celebrata statione apud S. Severinum, reverteretur, multa cleri et populi turba comitatus, transibat ignorans exiguum jam dicti pauperis tugurium. Ille ut prætereuntem vidit, non parum alacri usus confidentia, prorupit, frenum equi corripuit, simul clamans et adjurans per nomen Christi et per majestatem divinæ charitatis, ut paululum subsisteret, et vel modicum quid de compatris sui apparatus perciperet, memor fœderis quod secum pepigisset in Jam dicta regeneratione vel susceptione filioli. Audiant et hoc exemplum, quicumque quasi jure sacerdotali de pauperibus libenter obsonia capiunt, imo et violenter exigunt qualibus per prophetam Dominus cum dixisset: *Væ qui opulenti estis in Sion (Amos vi)*, subsequutus et hoc addidit: *Qui comeditis agnum de grege, et vitulos de medio armenti (ibid.)*; audiant, inquam, hoc et imitentur exemplum, quia pontifex magnus ad hujusmodi tugurium compatris digressus. optimum sumpsit convivium, panis videlicet frustum, et gallinæ pullum, necnon et tenuis cervisiæ poculum. Talis causa sit, talis pietatis custodia, talis charitas, ubi vel quoties sacerdotalis dignitas, pro accipiundo munere ad pauperes sese inclinat. Hæc pro humilitatis ejus testimonio vel exemplo dicta sint.

CAPUT XXIV.

De misericordia ejus, ut damnatum pro sacrilegio clericum de suspendio liberaverit.

Porro de misericordia, quam magnam in pectore ejus domum sibi ædificaverit, quam vere misericors et misericordiæ filius fuerit, testes erant pauperum multitudines, et pene innumerabiles esurientium cunei: quos non uno tantum tempore vel anno, sed pluribus episcopatus sui annis, fame per totum pene orbem grassante, de multis regionibus confluentes, paterno affectu et materna pietate in magna benignissimi cordis sui latitudine suscipiebat, dispertiens illos per episcopii sui possessiones, quantum cujuscunque fundi facultatem sustinere posse perpendebat. Verum præter quotidiana hæc pietatis ejus experimenta, quamdam aliquando memoria dignam rem gessit, in qua propter abundantiam misericordiæ, prope mendacii sive simulationis ac duplicitalis iniquitatem incurrisse possit existimari. Sed nos ejusmodi rem gestam commemorantes, simul ad memoriam revocemus illud dictum Sapientis: *Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier (Eccli. xlii)*. Res hoc modo gesta est: Clericus quidam ex pauperibus, qui, ut jam dictum est, ad beati pontificis curam **262** et eleemosynam confluerant, non contentus stipendio charitatis, quod sibi ex illo die quotidie porrigebatur, usque in Saxoniam transvolaverat, et otiositatem sectatus quæ, ut ait Sapientia, multam docuit malitiam (*Eccli. xxviii*), furtum perpetraverat. Denique tres noctu effringens Ecclesias, cum vasibus et vestibus sacris exinde sublatis, sacrilegus Coloniæ

versus repedaverat. Illic deprehensus, imo subsequentibus e vestigio his qui damnum pertulerant, judici ejusdem civitatis reus repræsentatus fuerat. Nec erat dubia sententia quin sicut habet forensis lex, convictus fur sacrilegus, statim suspendio interiret. At tum sanctus pater in ipsa urbe præsens aderat. Audito ergo quod acciderat, confestim judicem ad se evocat, jubetque tanquam furti vindex animosus, ut furem secum in suam præsentiam deducat. *Non, inquit, hodie quidquam cibi aut potus percipiam, donec in conspectu meo ille mortis reus appareat.* Factumque est, et coram adductum, quamvis torvis oculis aspiciens: *Te, inquit, vivere fas non est, cui mors tanto acquisita scelere, jam debita jamque parata est.* Hæc palam cunctis minaciter elocutus, optimo illum exsecutori, scilicet pauperum provisorum, reum committens, secretius edixit ut necessariis sumptibus ubertim reficeretur. Ipse ad prandium discumbens, quæ sola causa pœnam illius differre videbatur, assidente omni frequentia, cunctisque æpelandum intentis, ipse propositi non immemor, jam dictum provisorum pauperum clam advocans, clamque auri insusurrans, *Educ, inquit, clericum, meumque sessuro illi sterne quantoculus equum, tuque pariter adequitans, deducito ultra silvam proximam, dansque illi libram argenti, illo in salutem dimisso, tu quantocius revertens coram astantibus.* Factum est ut imperavit. Et ministro, qui redierat coram astante, ipse simulata severitate: *En, inquit, ubi est reus ille?* Hæc dicens, videbatur imo videri volebat, de pœna illius jam maturanda tractare. At ille voluntatis ejus simul et facti conscius, tristitiam simul et pavorem confingens: *Fuga, inquit, mi domine, iapsus est.* Tunc et ipse discurrens, fictumque metum verbis atque questibus depromens, cunctos qui aderant, attonitos reddidit. Quem S. pontifex quasi vehementer increpans et minaciter objurgans, conversus ad populum, spectaculi causa confluentem: *Ecce, inquit, reus ille effugit, evasit. Ite, currite, quatenus retractus ex fuga, debitam quantocius pœnam solvat.* Hoc insigne pietatis egit memorandus hic fraternæ salutis artifex, simulator fidelis, et, si dici fas est, splendide mendax, de cujus tali commento si cuiquam mendacii nota non carere videretur, iterum atque iterum decantare licet id quod supradictum jam est: *Quia melior est iniquitas viri quam benefaciens mulier.* Vir namque is est, qui ad virtutem tendit, et in omnibus quæ agit, regno charitatis intentus est. Mulier autem, id est mollis, judicatur quisquis quolibet in sexu malum intendit, et regno cupiditatis deditus est. Ergo hic in facto suo, quamquam simulationis vitium subiisse videatur, vir est, et hæc iniquitas ejus melior est quam benefactum ejus qui dum justitiæ zelum simulat, crudelitatem exercet.

CAPUT XXV.

De sancti viri persecutionibus.

Inter tot et tanta pietatis opera servus Christi quasi male operans, persecutionibus, ut jam supe-

rius prælibatum est, non carebat. Nec mirum. Dicit enim Apostolus, imo is, qui in Apostolo suo loquitur Christus: *Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur (II Tim. III)*. Et in psalmo prophetica veritas cum dixisset de sanctis Ecclesiarum rectoribus: *Qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in profundo (Psal. CVI)*; continuo subjunxit: *Dixit, et stetit spiritus procellæ, et exaltati sunt fluctus ejus. Ascendant usque ad cælos, et descendunt usque ad abyssos (ibid.)*, etc. Oportebat ergo et istum, quoniam pie in Christo vivebat, persecutionem pati et quia navim in mari, id est Ecclesiam in hoc sæculo regendam suscepit, oportebat eum fluctibus turbari et moveri. Persecutionem patiebatur ab invidis, videlicet quorum moribus ipse minime conveniebat. Illis namque gravis erat etiam ad videndum, et ubi sanctius atque reverentius coram Domino, humilis et parvus in oculis suis, procelebatur sive astabat, ibi amplius invidis displicebat. Erat vero vultu valde reverendus, et earum, quæ in mente illius regnabant, virtutum quædam majestas forinsecus in facie quodammodo visibiliter sentiebatur, maxime cum sancto altari assisteret, sacris missarum solemnibus intentus. Tunc etenim tam reverendus apparebat ut in faciem ejus intendere volentes, quadam velut magisterii dignitate subditos terret, nisi quos dilectio confortabat, quæ sola Dei et sanctorum ejus aspectu digna est. Hoc amplius indignantes invidi, execrabantur, procaciter ad alterutrum loquentes, et dæmonem eum esse dicebant, quem constabat esse angelum Domini, secundum veritatem Scripturæ dicentis: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est (Mal. II)*. — *Videte, aiebant, dæmonem, quomodo se in effigiem transfiguratur angeli, ita ut nemo nostrum faciem ejus intueri possit*. Et quid mirum, si Veritas verum dixit, et secundum dictum ejus locuti sunt domestici falsitatis? Dixit enim: *Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus (Matth. X)*.

CAPUT XXVI.

De S. Henrico imperatore, qui ab invidis male persuasus, sancto viro infensus erat.

Porro majores fluctus illi excitabat in imperatoris animo ventus contrarius, quia videlicet suspicionem, quam contra sanctum virum in initio regni sui, sicut jam supradictum est, mente conceperat, invidi jam dicti semper augere laborabant detractoriis susurationibus. Denique res eo usque processit, ut jam dictus imperator, nimio contra illum furore succensus, Coloniam peteret, hoc propositum habens, ut eum pontificatu amoveret, aut certe, si hoc rationabiliter fieri non posset, quolibet modo injuriose illum et indigne tractaret. At vero Deus, maris et fluctuum Dominus, qui ad beatum Job mystice loquens: *Circumdedit, inquit, mare terminis meis, posuique vectem et ostia, et dixi: Hucusque 263 venies, et hic confringes tumentes fluctus tuos (Job*

xxxviii): non permisit procellam hanc hucusque procedere ut perficeret imperator quod intenderat, sed occurrens subvenit ambobus, videlicet et ei qui patiebatur immeritus, et illi qui de innocentis conscientia male sentiens, peccabat errore deceptus. Causa, propter quam tali cum animo imperator Coloniam properabat, hujusmodi extiterat. Imperator exercitu commoto, comitem quemdam Ottonem, sæculi dignitate præpollentem, in castro quod dicitur Hamerstein, sito supra Rheni littus, obsederat. Is namque Otto episcopatum Moguntinum multa infestatione sæpius pervagans, ferro et igne populabatur, odio magno contra ejusdem civitatis præsullem vehementer inflammatus. Fuerat namque ab illo propter illicitum connubium judicio generalis concilii anathematizatus. Cum ergo querimonia ejusdem præsulis excitatus imperator, prædicto in castro illum obsedisset, venerabili huic viro demandavit quatenus et ipse cum suis ad hoc negotium festinus adveniret. At ipse tunc immensis vexabatur febribus, et idcirco adimplere non valuit quod imperabatur. Quam impossibilitatis ejus causam ut audivit imperator, non credidit, videlicet antiqua suspitione præoccupatus, et putans illum semper exosa sui habere tempora imperii. Respondens igitur cum furore, magnoque spiritu iracundiæ: *Si inquit, ad me dedignatur venire, ipsum ego, quia ægrotat, habeo visitare*. Atque cum hac iracundia mox, ubi hostem expugnavit, Coloniam, ut jam dictum est, properabat, imminentibus nimiumque sese ingerentibus invidis supra memoratis, qui satis ardentem furoris ejus ignem magis ac magis perflabant, linguis malevolis detraheundo innocenti viro Dei. Sed quia tempus erat jam consolandi, terminumque ponendi fluctibus illis et tempestati diutinæ adversitatis, prospiciens de cælo Dominus, statuit procellam ejus in auram, et siluerunt fluctus ejus (*Psal. CVI*). Nam ipsa nocte, qua Coloniam ingressus et officiosissime a viro Dei fuerat susceptus, cum se sopori dedisset, videt in somnis quemdam quasi venerabilem virum, pontificali veste ornatum, qui illum sic allocutus est: *Cave, inquit, o imperator, ne posthac amplius pecces in conservum meum Heberbertum. Scito illum virum Deo esse acceptum, in quem si quid admiseris, tu sine dubio portabis iudicium*. Nimirum gratia misericordis Dei, taliter præmonendo imperatorem, ignorantia ejus pepercit, quia videlicet in eo quod virum ejusmodi suspectum habebat, non malitia, sed ignorantia peccabat. Siquidem ejusdem imperatoris animam timor Domini possidebat, neque scienter disponere aut judicare quidquam in regno cupiebat, per quod cælestis offenderetur majestas. Denique cum aliquid de regni negotiis disponere aut judicare intenderat, dispositiones omnes sive judicia sua precibus et eleemosynis præveniebat, quatenus mens ejus et actus cælesti regimine gubernaretur, ne quando exorbitaret agendo, vel judicando, quod divinis contraret legibus. Recte igitur secundum intentionem

suam divino, ut jam dictum est, oraculo præventus et servatus est, ne tantorum meritorum pontificem injuriando, ut proposuerat, ipse reus judicio Divinitatis existeret.

CAPUT XXVII.

Ut imperator sanctum virum, cernentibus æmulis, ter osculatus sit.

Quid multa? Mane facta, cum imperator mente mutatus, virum Dei advocasset, et id quod cœlitus venerat, quod superno respectu rex compunctus fuerat, vir sanctus adhuc ignoraret, ac perinde lacrymosis oculis apud illum querelam depromeret, causas requirens propter quas sibi tandiu imperator infestus existeret, repente (quod non sperabatur) idem imperator exsurrexit, et virum Dei amplexatus est. Ille admirans, hæc pariter consolationis ab eodem dicta accepit: *Ex quo ad regni fastigium, Deo donante, conscendi, detrahentium linguis nimium credulus fateor, venerande Pater, te exosum habui, et hanc odii trabem in oculo gestans, et ideo nihil videns, iniquum de te iudicium habui, tuamque justitiam, imo Dei gratiam in te fulgentem, videre non merui. Porro, te tacente, cœlum clamat super te, tuamque causam defendit apud me. Nam ipse, qui de sanctis suis curam habet semper et habuit, sicut scriptum est: « Non reliquit hominem nocere eis, et corripuit pro eis reges (Psal. civ), » dicens: « Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari (ibid.) » ipse me pro te corripuit, ut sciam, quod inter electos ejus computatus sis. Indulge ergo, precor, quod in te malignatus sum, vel quod te servum Dei tangere deliberavi, quia peccatum meum cognosco, nec amplius addam adversari tuæ sanctitati. His dictis, semel et iterum ac tertio sanctum pontificem deosculatus est, triplicem nimirum nectens dilectionis nodum, de quo Sapiens loquitur: *Funiculus triplex difficile rumpitur (Eccli. iv)*. Profecto imperatorem, dignum et ecclesiasticum virum, ut erat eruditus, et litterarum scientia ad unguem perfectus, arbitrari licet Evangelii memorem fuisse, ubi primus apostolorum Petrus trinæ negationis culpam, trina dilectionis delevit confessione, tertio respondens: *Tu scis, Domine, quia amo te (Joan. xxi)*. Pulchre igitur et digne trinum dedit osculum dilectionis et pacis sub testimonio sanctæ Trinitatis, atque hac dulcedine gratiæ et honoris præteritæ infestationis amaritudinem superavit. Nee moratus, virum Dei, jam amicus amicum, prope se residere fecit. Hæc videntes adversarii, qui quasi tempus opportunum nacti, adversum illum convenerant, suasque diu linguas ad accusandum acuerant, confusi, protinus in fugam conversi sunt. At vero cæteri benedicebant Dominum, veritatem magnificantes Scripturæ, dicentis: *Quia cor regis in manu Dei est (Prov. xxi)*.*

CAPUT XXVIII.

Ut imperatori, suppliciter denuo veniam petenti, prædixerit obitum suum.

Nec contentus hac satisfactione rex religiosus, adhuc de iudicio divino erat sollicitus. Etenim is, in

quem peccatum aliquod commissum est, præceptum quidem vel consilium habet evangelicum, ut peccanti in se ex corde suo dimittat (*Matth. xviii*), sed adhuc timendus est ille qui legem dedit, quique per prophetam dixit: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei (Zach. i)*, et de quo item scriptum est: *Mihi vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus (Rom. xii)*. Bene ergo sollicitus, et præterita reconciliatione non contentus, nocte sequenti, finitis **264** matutinorum solemnibus, assumpto uno ex clericis, idem imperator cubiculum sancti pontificis adiit, sed non ibi quiescentem, verum in proximo S. Joannis oratorio vigilantem, ut solebat, et orationibus insistentem reperit. Protinus abjecta chlamide, solo stratus ante pedes ejus, in spiritu humilitatis et in animo contrito se suscipi postulat, et ea potestate, quam sacerdotibus suis Dominus contulit, veniam sibi dari cunctorum quæ in ipsum commiserat. Nec moratus omnipotentis Dei famulus, imperatorem prostratum a terra sublevat, et Christo mediante, qui dixit: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum (Matth. xviii)*; ac deinde: *Amen dico vobis: Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo, et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo (ibid)*, absolutio culpæ secundum fidem regis in cælo et in terra peracta est. Erat autem hoc servo Domini initium sempiternæ consolationis, quippe qui de ista valle lacrymarum protinus ascensurus erat ad gaudium divinæ visionis, sicut Psalmista dicit: *Beatus vir, cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum (Psal. lxxxiii)*. Et subinde: *Ibunt de virtute in virtute, videbitur Deus deorum in Sion (ibid.)*. Etenim hoc idem vir Domini, revelante sibi Spiritu, prænosens, ait in illo secreto inter cætera ad eundem imperatorem: *Noveris certissime quia post discessum tuum, quo nunc separandi sumus, nostras invicem facies jam in hoc sæculo nequaquam videbimus. Eo magis imperator corde compunctus, iterum in amplexus et in oscula ruit, flens pariter et cuncta pene membra, manus et oculos collum quoque fixis demulcens osculis. Hoc facta, clam ad cubiculum rediit, mœstam reportans memoriam prophetiæ beati viri, quam et postmodum, transitu ejusdem subsequente, veram finisse comperit, et ipse, ut audierat, ore proprio enarravit. Nec sui vero transitus tantummodo, sed et obitus imperatoris prophetico spiritu hic sanctus Dei præscius existit, quod postmodum suo loco præsens narratio non tacebit.*

CAPUT XXIX.

Febre corripitur vir sanctus et ecclesiasticis sacramentis munitur.

Igitur post discessum imperatoris beatus Herbertus, cœlorum civis, longa in hoc sæculo peregrinatione fatigatus, cum suspirans prospiceret mansionem æternam patriæ cœlestis, tandem febre corripitur, et ecce servus Domini pro ipsa expectatione pervigil, sentire sese arbitratus est quod jam veni-

ret, jamque pulsaret Dominus, ut sibi aperiretur. Erat autem tunc temporis in quadam suæ diœcesis villa, quæ Nussia dicitur. Cum igitur urgente atque ingravescente molestia vexaretur, propere Coloniam mittens, abbatem Eliam accersivit. Quo veniente, ipse, secundum præceptum apostoli (*Jac. v*), sacro est unctus oleo in nomine Domini, pariterque corporis et sanguinis Dominici sacramentis munitus, tunc demum carinæ illatus est, ut Coloniam deduceretur. Tunc in apostolorum principis oratorium jussu suo delatus, atque coram altari Sanctæ Crucis, quod ad medium situm est, depositus, prout valuit, capite oculisque ac manibus in cœlum protensis, prolixius oravit. Aderant autem tam ex clero quam ex populo quam plurimi, mirantes pariter et compuncti pro suavitate orationum et pietate supplicantis, cui veraciter omni tempore et tunc maxime in extremis suis congruebat illud Davidicum: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum* (*Psal. cxl*). Oratione ergo bono cum odore ac religioso exemplo completa, in cubiculum oratorio conjunctum delatus est. Prædictus abbas ab eodem pro consolatione retentus, continuis duabus noctibus, ubi parum quid somni percepisset, visionibus elatissimis instruebatur, quod eadem infirmitate sine dubio idem foret e corpore migraturus.

CAPUT XXX.

Visiones Eliæ abbatis de obitu sancti viri.

Erat autem hujusmodi una visio, quam mox hora matutina beato viro carnis suæ solutionem desideranti, hoc modo retulit: *Videbam, inquit, me Beati Petri oratorium introisse, et ecce illud erat quasi magna et solemnè frequentia plenum, splendidis clericorum atque sanctimonialium choris consistentibus, et quasi ad procedendum paratis obviam cuidam magnæ personæ, ut ab ipsis honorifice susciperetur, quo videlicet honore sacras illustresque personas in tempore prævenire, ecclesiasticæ consuetudinis est. Nesciebam autem, inquit, quæ illa deberet esse persona, verumtamen magnam aliquam atque insignis reverentiæ suscipiendam fore personam, meus somniantis sensus habebat. Ergo licet tremebundus, in gradu meo consistens immotus, eum, qui primus inter eos videbatur, accivi, et quisnam ab ipsis suscipiendus foret, percontatus sum. Ille respondens: Deo, ait, sanctisque omnibus dilectum, videlicet archiepiscopum Herebertum venimus susceptum. Ego vehementer admirans tanti tamque splendidi occursum festivitatem, hæc audivi ab eodem protinus: Si scires qualiter vel a quibus postmodum suscipiendus est, nequaquam admirareris super hoc processu nostro, qui re ipsa longe minor est. Hujusmodi visum is qui viderat, beato viro confestim diluculo referens, vere tanquam bono nuntio sanctam lætificabat animam, dissolvi et cum Christo cupientem esse (*Phil. i*). Nam expectationi desiderioque ejus anhelanti celerem adesse pollicebatur effectum, et eam, de qua jam supradictum est, discessus sui con-*

firmabat præscientiam. Denique et ante visionem hanc aliud quiddam jam dictus vir venerandus Elias viderat, quod procul dubio ad ejusdem rei significationem pertinebat. Fuerat autem hujusmodi, somnium eundem pontificem, sacris atque festivis indumentis perornatum, procedere quasi ad celebranda solemnè missarum, solum tamen atque incomitatum, clero exspectanti taciturno, cum idem pontifex, quasi Romam peregre profecturus, benedictionem flagitaret: qui et solus, ut videbatur, declinavit, et nusquam repertus est. Talia, non dubiam interpretationem habentia, cum ille tristis referret, vir beatus in abundantia lætitiæ suscipiebat, quippe qui jamdudum suum suum habens præcognitum, præsentibus adhuc juvabatur documentis, ut diceret: *Disrumpe vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis* (*Psal. cxv*). Majora his, per quæ longe vel proprie beati hujus viri transitus vel meritorum significatum est, loco alio servata sunt. Nunc eundem ejus cœptum sermo prosequatur transitum.

265 CAPUT XXXI.

Ut vir sanctus fratrem suum flentem consolatus sit.

Cum ergo absque dubio per præsentis ægritudinis molestiam pulsaret Dominus, hic servus fidelis aperire illi properabat, lumbis jamdudum præcinctis, et lucernis clare ardentibus. Distribuebantur cœnia, quæ superfuerant, pauperibus, ut profecturus ad æterna tabernacula, pauper ipse grata vice reciperetur. Residebat autem ad caput lectuli frater ejus comes, nomine Gezemannus, profundas lacrymas atque amarissimos continuans gemitus, velut qui in magno pelago tempestatem circumspiciens, fractoque gubernaculo naufragus periclitaretur. Cui vir piissimus valde compatiens: *Quid, inquit, frater mi, tam miserabili temetipsum afficis ejulatu? Parce, quæso, lacrymis et gemitibus, quia sperantibus in se non deerit consiliarius et consolator Deus. Tu ergo jacta cogitatum tuum in illo, et quia cunctis in hoc sæculo vivendi tempus breve est, et migrare oportet, nunc interim præparare, et miserere animæ tuæ, ut dignus habearis sæculo venturo. Præparationis hic modus tibi pernecessarius et optimus est, ut de rebus tuis, quoad potes, pauperibus imperitendo, amicos tibi facias, ut cum defeceris, sicut ait Dominus noster, recipiant te in æterna tabernacula* (*Luc. x*). Hæc et hujusmodi salubria monita danti ille respondit: *Ista, domine mi, Deo aspirante, libenti animo agere curabo; sed tuus ab hac vita discessus, fratris tui orphanitas et inconsolabilis animæ meæ viduitas est. Nosti præterea quia majestas imperialis tuis omnibus propinquis adversa semper exstitit, et dum adhuc viveres, tunc quoque nobis propter ipsum periculosus erat status vitæ præsentis. Ecce autem refugium nostrum, murus et antemurale nostrum cadit, dum ab hac vita discedis, cujus muniebamur virtute et gratia, magnisque apud Deum et homines meritis pervulgatis. Ad hæc vir Dei spiritu prophético prædoctus: *Regem, inquit, immortalem**

modis, quibus jam dixi, stude tibi efficere propitium: *A* de isto autem homine communis necessitas finem factura est, ut et ipse viam universæ carnis ingrediat. Noveris enim quia, post obitum meum, trium non peraget annorum curriculum.

CAPUT XXXII.

Ut in extremis pauperum memorem sese declaravit.

Post hæc, morbo invalescente, jamque non incerto ejus transitu, spirituales ipso jubente a fratribus exsequiæ psalmodiarum decantationibus inchoantur. Ipse, quoque pectoris anhelantis, quoad poterat, citharam extendebat, pariter psallens et quodammodo dicens: *Ingre-*
diar in locum tabernaculi admirabilis usque ad
domum Dei, in voce exultationis et confessionis
(Psal. xli). Interea pauperum procuratorem, cui
curam illorum ipse commiserat, inter mœrentium
catervam cominus sibi assistere vidit: *Et quid, in-*
quit, nunc agunt fratres mei? Num illorum servitio
deest aliquid? Dicebat autem de pauperibus. Etenim
illos humili conscientia fratres suos, imo et dominos
et patronos apud Deum æstimare consueverat. Cum
ille cuncta, quæ sibi assignata fuerant, se expen-
disse, jamque nihil superesse respondisset, protinus
Ecclesiæ præpositum, et civitatis accersens advoca-
tum, his illos allocutus est: *Audistis, charissimi, imo*
et vigilanter audire debetis Scripturam dicentem quia
« sceneratur Domino, qui miseretur pauperi (Prov.
xix), » et quia, « sicut ignem exstinguit aqua, ita
elemosyna resistit peccatis (Eccli. iii). » Ego si quid
exempli boni secundum verba hæc vobis præbui, si
quid in pauperibus seminavi, nunc jam reposita com-
pensabitur merces, et messis, quam acquisivi, nunc
jam recipienda est, sicut item scriptum est: « Qui parce
seminat, parce et metet: et qui seminat in benediction-
ibus, de benedictionibus et metet (II Cor. ix). » Jam
enim vobiscum diutius non ero hic, ubi seminatur.
Migrandum est, et jam hora instat, ut eum illuc, ubi
metitur, propria corporis mei, prout gessi, recepturus.
Vos igitur tanquam filios charissimos pater moriens
et ultimum spiritum trahens, hac novissima testatione
convenio, quatenus pauperum memores sitis, atque
hoc animæ meæ solatium impendatis, ut quoadusque
successor episcopus subrogetur, constitutum a me pau-
peribus refrigerium, vestra suppeditante cura, non
desit. His auditis, vehementer compuncti sunt, se-
que hoc libentissime acturos sponderunt, eo magis
abeuntem congemiscentes, quod factis præteritis
perpendebant convenire verba novissima, respicien-
tes qualis erat, qualiter viverat, quanto sibi semper
studio misericordiam thesaurizaverat, et instantis
horæ necessitatem finemque, in quo laus omnis can-
nitur, quam sapienter providerat.

CAPUT XXXIII.

Prædicat quis ipsi sit successurus, et moritur.

Et quia de successore mentionem fecerat, altius
in planctum excitati, velut pupilli jam deserti, per-
contabantur et quæritabant quisnam tanto præsule
viduatam recepturus foret matrem ipsorum Eccle-
siam. Ille, aiebant, *vir vitæ venerabilis est, et ille alius*

ut *cunq*ue idoneus est; atque ita diversorum qualitates
perpendendo, sollicitudinem suam invicem anhelando
conferebant. At ille prophético, ut jam supradictum
est, prædoctus spiritu: *Neque illum, inquit, neque*
hunc, quem putatis; sed Pillegrinum habebitis episco-
pum, et hic in hac Ecclesia pontificatus officium brevi
tempore administrabit. His dictis, carne solutus, de
vitæ præsentis angustia ad æternæ patriæ sempiter-
nam consolationem ascendit, fructum percipiens
perpetuæ jucunditatis. Migravit autem septimo de-
cimo Kalendas Aprilis, sepultusque est in Diviteu-
sium castro, in oratorio Sanctæ Dei Genitricis, quod
ipse condidit, multis deinceps ibidem coruscans mi-
raculis ad laudem Domini nostri Jesu Christi. Ubi
cum sanctum corpus ejus humatum fuisset, tunc
demum reminiscens is qui villicus sancti pontificis
exstiterat in curte ipsa, in quam jam dictum per
superius memoratam revelationem constructum erat
oratorium, admirando divinam providentiam, dice-
bat: *Locus hic, in quo corpus hoc sanctum sepultum*
est, tumulus erat omni tempore herbidus, semper
mundus et amœnus, omniumque oculis jugiter gra-
tiosus. Quod nimirum laudibus proficit beatissimi
viri, cujus futuris exsequiis servandisque reliquiis
taliter sese loci facies, jubente Deo, præparavit, ut
semper servaretur viridis ille sinus terræ in quo re-
quiescere haberet possessor sempiternæ viriditatis,
cui reposita erat hæreditas incorruptibilis, inconta-
minata et immarcescibilis. Proinde cum Apostolo
Regi sæculorum immortalis, invisibili, **266** soli Deo
honorem dicamus et gloriam in sæcula sæculorum,
Amen (I Tim. ii).

CAPUT XXXIV.

Visio oblata Epponi episcopo post obitum sancti viri.

Eodem tempore, vir memorabilis Eppo Babenbergensis episcopus, præclaris moribus et non contem-
nendis florebat virtutibus. Hic tam longe positus,
eadem nocte qua vir Domini Herebertus, post eme-
ritam vitæ hujus militiam, supernum, ut jam dictum
est, donativum accepit, visionem vidit hujusmodi:
Ingrediebatur quasi quoddam magnum splendidum-
que capitulum, et ecce illic innumerabilis reside-
bat concio personarum venerabilium, episcoporum,
abbatum, regum atque imperatorum, cæterorum-
que cujuscunque ordinis virorum illustrium, secun-
dum suum quique ordinem vestiti, et omnes pulchri
ac reverendi, quasi ad ægendum generale concilium
congregati. Porro in medio consistentium, loco evi-
denti sella videbatur posita episcopalis, sessorem
nondum habens: verumtamen ad hoc parata, ut in
illa resideret aliquis. Ut ergo tantæ amplitudinis
locum, tamque venerandæ multitudinis conventum
introspectans vidit, sicut ipse referebat, admiratione
pariter et timore compressus stetit, et nequaquam
introire præsumpsit. Nam visionem hanc diluculo
imperatoris Henrico festinus intimare curavit. Is
enim, tunc inibi degens, Quadragesimam celebrabat.
Aiebat ergo: *Cum ita stare stupefactus, ecce unus*
de illo sancto senatu, tantoque quasi patriciorum cœtu

*surgens, et usque ad me pro foribus stantem procedens, quem et ego dudum noveram, apprehensum manu introduxit me annuens ut super sedem vacantem, sicut jam dictum est, residerem. Ego veritus, hoc facere recusavi. Sciebam enim sellam eandem positam non mihi, sed alteri, quem eatenus ignorabam, viro majoris reverentiæ et dignitatis amplioris. Nec mora, is qui conventus ejusdem primatum tenere videbatur, duobus ex eodem consessu venerabilibus episcopis præcepto edixit, ut foras exeuntes, eum quem primum invenirent stantem et paratum introducerent, et in sede illa media, quoniam sessioni ejus præparata fuisset, digne collocarent. Fecerunt illi ut fuerat imperatum: et ecce quem adducebant, is erat dominus Herebertus archiepiscopus Coloniensium, sacro redimitus ornatu tanquam in die solemni ad celebranda sollemnia missarum. Eum in illa sede medium, ut fuerant jussi, sedere fecerunt. Verumtamen unum ad ornatum ejus, scilicet balteus, deesse videbatur. Cum ergo vidissent illum principes tanti consedentes, balteumque illi deesse animadvertissent, quasi vehementi admiratione concitati, sciscitabantur quisnam ille esset qui tanti pontificis ornatum diminuere præsumpsisset. Ad hæc ipso tacente, prælocutus est unus de primoribus dixitque quod is esset imperator Henricus. Hæc, ut jam dictum est, venerabilis episcopus mane facto imperatori retulit, pariterque, ut erat certus de visionis veritate, affirmabat quod sanctus Domini Herebertus jam separatus a terrenis, et translatus esset ad immortalem senatum curiæ cœlestis. Nec vero illum constantia sua fefellit. Nam post dies aliquot nuntius venit, qui imperatori sacram, ut jam dictum est, inibi Quadragesimam celebranti, Coloniensis archiepiscopi obitum annuntiavit. Requisitus quoque diligenter quando obiisset, et utrum noctu, an interdiu de corpore migrasset, cum, sicut se res habebat, respondisset, admirati sunt tam imperator quam is qui visionem viderat episcopus quod talia tamque longe positus Dominus fuerit revelare dignatus. Nam ipsa nocte qua visum episcopus viderat, sanctum Domini migrasse constabat. Sed et antequam nuntius jam dictus adveniret, imperator non incredulus visioni, responderat eandem episcopo narranti: *Si balteo caruit, me prædone, ille sanctus et venerandus vir, Domino adjuvante, meque operam dante, rapina hæc restituetur illi.* Recordabatur autem et novissimæ ejus collocationis, qua imperator pro reatu suo coram illo satisfecit, et hoc ab eodem audivit quod suas invicem ulterius facies non essent visuri. Item, et illud prudenter in hac re conjectorem non latebat quia quod a se dicebatur vir tantus balteo suo spoliatus, hoc erat quod a se non fuisset digne pro meritis suis honoratus. Igitur imperialem manum largius extendens, dona Christi Ecclesiis pauperibusque distribuit, sacrisque missarum sollemniis, psalmis et orationibus transitum beati præsulis edixit celebrari, cui balteum ipse sustulisset, id est qui viventem, longe minus quam decuerat, honorificasset. Vere ut sapiens hoc egit, quia nimirum*

A nullo modo melius rapiam ejus poterat restituere, quam faciendo pro semetipso fructus dignos pœnitentiæ. Quapropter arbitrari licet visionem hujusmodi non tantum pro beati præsulis honore, verum etiam pro ejusdem imperatoris melioratione celebratum fuisse, quoniam ipse superius memorata satisfactione sua promerisset, ut sicut eum persona non accusabat, ita nec illum superstes causæ vestigium accusaret. Nam in prædicta visione sancto percunctante concilio quis ornatum ejus minuisset, diligenter notandum quod non ipse beatus præsul respondit, neque imperatorem accusavit quia videlicet vivens, evangelici memòr præcepti, totum ex corde suo dimiserat illi (*Matth. xviii*). Itaque vel modicum causæ vestigium, quod supererat, ne accusaret eum, pulchre talis visio juvit, ad misericordiæ opera suscitans ejus animam.

CAPUT XXXV.

De miraculis ad ejus monumentum, et quadam visione mirabili.

Interea tumultus beati viri, locus (ut erat) apparebat esse refugii fidem habentibus, et ex quacunque necessitate confugientibus ad protectionem Dei cœli; et velut quidam rivus paradisi, gratia curationum exinde fluebat ubertim. Sanabantur infirmi, illuminabantur cæci, erigebantur [*f. claudi*], dæmones de obsessis corporibus effugabantur. Unum autem inter cætera contigit infra tricennarium funeris, quod pro sui magnitudine non præterire, imò et imprimis narrare dignum est. Res enim gesta est valde mirabilis, et pene esset incredibilis, si non ex sanctis canonicisque constaret Scripturis, angelos quoque, qui utique spiritus sunt, et carne non teguntur, interdum visos et auditos fuisse ab hominibus sensibus corporeis. Siquidem hoc accidit ut spiritus beati hujus viri, jam carne solutus, homini viventi visibiliter appareret, sermonemque conferret, cujus videlicet sermonis subsecuta veritas testatur, non phantasticum, sed verum et divinum fuisse, quod ostensum est. Res hoc modo gesta est: Vir vitæ venerabilis Volpertus, cœnobii, quod ab eodem sancto pontifice constructum fuerat, Pater primus, recenti tantum 267 præsulis obitu magis excitatus, quotidianus maximeque nocturnis pervigil insistebat orationibus. Erat autem multorum monachorum Pater, quippe cui propter egregiam vitæ conversationem, scientiam quoque et dilectionis abundantiam, non solum præfati cœnobii, verum etiam monasteriorum sancti Pantaleonis, Sanctique Viti cura vel providentia commissa fuerat. Huic per omne tempus vitæ continuum pene studium fuerat, matutinos prævenire hymnos, solitariisque vigiliis psalmos decantare Davidicos, et hunc sanctum fervorem ejus dolor, quia de tanti Patris obitu acciderat, majorem, ut jam dictum est, effecerat. Cum ergo quadam nocte ad hoc ipsum opus ardentius assisteret, et magno charitatis igne sanctæ orationis incensum adoleret, revera fumus aromatum ejus altius ascendit, et ante oculos Domini in cœlum usque pervenit. Nam illo

diutius orante, respectus divinitatis super eum factus est, et locus contremuit, juxta quod in psalmo, salvo altiori sensu, scriptum est : *Qui respicit terram, et facit eam tremere (Psal. ciii)*. Stabat autem ipse prope sepulcrum beati antistitis, et quem viventem dilexerat, eidem sepulto mente et corpore ardentem inhærebat. Cum igitur locus intremuisset tam valide, ut tota monasterii fabrica funditus quasi [f. quassata] videretur, mortalis, ut erat homo, inhorruit quidem, sed non modicam habens fidem, cœptam continuabat orationem, cornu altaris apprehendens. Iterum a parte orientali murus templi cum magno sonitu intremuit, et omnia circumstantia moveri visa sunt. Ecce autem et sepulcrum beati viri patefactum est, et ipse sanctus Dei egredi visus est. Isque stans prope virum jam dictum, leviterque tangens illum, quid operaretur sciscitatus est. Hoc, ut suprædictum est, omnino incredibile videretur, si nusquam ecclesiasticis contineretur litteris, aliquos Deo volente corporaliter visos fuisse mortuorum spiritus, si non etiam angeli ab hominibus Deo placentibus fuissent hospitio suscepti (*Gen. xviii, xix*). Sed et Daniel in visione angelica conturbatus, eodem quia apparuerat, sat agente confortatus est (*Dan. x*). Cum igitur et istum beatus pontifex alloqui inciperet, tangens prius latera ejus baculo pontificali, cum quo fuerat tumultus, vires resumpsit, et ad interrogata respondere prævaluit. Nam sic ex visione et ex prædicto fragore fuerat tremefactus, ut non stare prævaleret, imo et vix ad sedendum virtus sufficeret. Cum ergo percunctanti quid operaretur, breviter pro re respondisset, confestim is, qui apparuerat, intulit hæc : *Orationibus, frater mi, sedulus vigilanter insiste, et vivorum atque mortuorum parentum vel familiarium tuorum salutem exorans mei quoque memoriam abundantius habe. Scito enim et veritatem loquenti mihi præbe fidem quia obitus mei die tricesimo qui nunc imminet, mecum pransurus es.* Hoc ille audito, pene exanimatus resedit in eodem loco. Tandem vero spiritum paulatim attrahens, respiravit, baculoque innixus surrexit, et corpore ac mente tremens, vix ad lectulum pervenit. Mane facta, ubi in conventum fratrum de more processit, sermonem protulit ædificationis satis eloquenter et cum spiritali ornatu magnæ venustatis, inter cæ-

A dilectionis quam erga illum habebat, sequebantur hujusmodi somnia. At ille, audiens hæc, nihilominus sciebat quid vel qualiter vidisset, magisque suæ conscientiae quam aliorum credebatur opinanti ignorantiae. Quid multa? Obitus beati viri dies instabat tricesimus, et prædictus monasterii Pater ad eundem diem copiosas pauperibus impensas præparabat. Oportebat autem illum propter hoc ipsum exire ad quamdam suæ vel ecclesiasticæ possessionis villam, quæ ferme decem miliaribus a monasterio procul aberat, ubi quæ necessaria erant futuro diei, præparare præsens ipse properanter jussit. Hoc facto, navem conscendens, velociter per alveum Rheni ad monasterium revertebatur. Jam hora sexta rogabatur a comitibus ut cœnaret, quoniam et ipsis ita jueundum de more erat, et hora satis opportuna commonebat. Ipse quoque non abnuens, imo et ex charitate juventuti famulanti condescendens, præmisit opus Dei, sextamque horam de more cum duobus, qui obsequio ejus aderant, fratribus canere incepit. At ubi ventum est ad lectionem, quam nos capitulum dicimus, hæc autem erat : *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est (Rom. vi), etc.*, respondentibus illis, *Deo gratias*, continuo spiritum exhalavit. Quod videntes qui simul aderant fratres, sociique vel comites, vehementer attoniti, et repentino stupore præventi, paulisper attendentes, protinus voces cum ejulatu levaverunt, paulo ante læti, nunc autem tristes, quippe qui citharam suam in luctum et organum suum videbant versum esse in vocem flentium. Egressus est unus, et terrestri itinere præcurrans ad monasterium, ut rem fratribus intimaret. At illi qua hora nuntius hic ingressus est, ad cœnandum consederant, alacriter sui Patris adventum, et subsequaturæ diei, quæ tricesima beati præsulis esset, spiritualem expectantes lætiam. Ut ergo nuntium hujusmodi considentibus innotuit, pariter cuncti non leviter congemuerunt, mente concussi, et suis pene cuncti sedibus excussi, tam miserabili gestu tamque lacrymoso processu; ut nulla sermonis copia satis exprimere possit. Vulneri quippe adhuc recenti, id est dolori, qui de beati præsulis obitu acciderat, vulnus hoc aliud superacceserat. Itaque filiorum animos non mediocriter tangebant tam confinita, tamque continua Patrum funera. At ille venerabilis Pater, qui nunc taliter discesserat, revera feliciter ad æternæ vitæ prandium cœnamque immortalitatis invitatus processerat, veram visionem suam, verum oraculum illius, exitu suo comprobans, qui dixerat illi : *Quia die obitus mei tricesimo mecum es pransurus.* Allatum itaque defuncti corpus, prope sepulcrum ejusdem vatis sui, videlicet sancti præsulis, cum libitina depositum est. Ecce autem inter exsequiarum vigilias pauper quidam, a cunabulis contractus, quem idem sanctus pontifex, dum adhuc viveret, cura patris alebat, inter sepulcrum sancti et hujus defuncti feretrum tristis prorepserat, et inter duos mortuos, suæ inopis vitæ patronos, jacens,

tota nocte se illis superstitem esse deplorabat. Viderunt illum, qui **268** coram Deo vivebant, et eadem clementia, qua viventes in carne victualem illi præbebant alimoniam, defuncti iidem mirabilem totius corporis ejus operati sunt medelam. Denique circa lucis exortum, matutinos fratribus hymnos persolventibus, repente is qui contractus jacuerat, vehementer exclamavit, velut ad succurrendum sibi, videlicet virtute invisibili concussus, nervisque solutis in longum extensus. Quo ejus clamore audito, nonnulli ex fratribus seniores accurrunt, videntque il-

lum extensum jacere, rivumque tetri sanguinis per pavementum decurrere. Allata protinus aqua, refocillatus est, et post pusillum sanus surrexit, ac permansit incolumis. Hujus opus virtutis recte utriusque ascribi debet meritis. Cæterum a beati præsulis transitu intra paucorum dierum decursus, viri pariter et mulieres ferme quadraginta quinque diversis incommodis liberati sunt ad sepulcrum ejus gloriosum, laudantes nomen Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit æternaliter. Amen.

PASSIO B. ELIPHII MARTYRIS.

RUPERTI PROLOGUS.

AD ALBANUM VENERABILEM ABBATEM S. MARTINI.

Qui primus noctisque temporibus longe anterior martyrium scripsit pretiosi martyris Eliphii, fundamentum posuit, vos autem, fratres charissimi, tu, Pater Albane, tecumque tui spirituales filii, parvitatem meam superædificare compellitis, diutina excusatione charitati vestræ renisus sum, et excusationis meæ causa hæc summa fuit, quia fundamentum aliud præter id quod positum est, ponere non potui (*I Cor. III*). Neque enim aliud inveniebam invenendum, pertinens ad memoriam ejusdem martyris et patroni vestri, cujus corporis thesaurum pretiosum penes vos reconditum esse gaudetis, præter scriptum illud quod vobis pariter ac nobis usitatum non satis jucundum neque satis idoneum aestimatis, propter nimiam simplicitatem sermonis, qui rem gestam non solum suo splendore non exornat, verum etiam quasi quodam fumo aliquantisper obscurat. Recusabam ergo, hactenus nimis difficile

ac pene impossibile existimans id quod vestra caritas efflagitabat, velut si architecto dicatur: Super hoc angustum ac tenue fundamentum, amplum et spatiosum, firmum ac splendidum superædifica nobis ædificium. Sed tandem occurrit, resistentique animo sese dictum illud ingressit: *Omnia possibilis credenti* (*Matth. IX*). Itemque illud: *Aperi os tuum*, ait in psalmo Spiritus sanctus: *Aperi sive dilata os tuum, ego implebo illud* (*Psal. LXXX*): Igitur charitate victus, qua nimirum vinci pius et honorificus est, aperio nunc os meum ab illo qui jussit aperire, per vestras orationes implendum, ut religiosius loquendo aurum, et argentum et lapides pretiosos superædificem super fundamentum hoc, quatenus pulchritudinem materiæ non pauper et penuria facundiæ, imo dignitatem rerum quasi coronando ambiat compositio, sive conveniens appositio sententiarum.

INCIPIT PASSIO B. ELIPHII.

Ea tempestate qua Romani imperii majestatem turbavit impius apostata Julianus, florebat, secundum sæculi dignitatem gloriosus et secundum Christianam fidem, clarissimus vir Eliphiius in urbe Tullensi, quæ civitas est Galliarum, cujus loci indigenæ prisco nomine Leuchi dicti sunt; ipsa vero civitas Leucha. Habuit autem idem vir sanctus fratrem sanctissimum, tresque sorores virgines, omnes memorabiles supernæ civitatis Jerusalem municipes, quorum nomina in libro vitæ æternæ scripta hæc sunt. Frater ejus Eucharius, episcopalis gratiæ functus honore, palmam quoque martyrii feliciter adeptus est, corpusque ejus in castro quod dicitur ad Liberum conditum est. Prima soror ejus Menna, secunda Libaria, tertia dicta est Susanna, fueruntque sicut unius fidei, ita et unius ejusdemque, videlicet monasticæ professionis. Et prima quidem,

videlicet Menna sacra virgo, utrum per martyrii palmam præsentem vitam finierit, antiquitas litteris non expressit, nisi quod in virginitate permanens defuncta, et in loco qui Portes dicitur condita est. Secunda Libaria, et tertia Susanna, secundum vitæ propositum, sanctiore martyrii gloria consummaverunt, Libaria quidem apud civitatem nomine Grandem, Susanna vero in Campania tumultata est. His dictis, de hujus sancti viri fratribus secundum carnem, et cohæredibus secundum fidem, dicendum est de illa tempestate jam dicta, quod tam magna fuerit, ut non mirari debeat quis, quod illa quoque Galliarum loca turbare potuerit.

Julianus jam dictus, in initio imperii sui quidem parcens Christianis, clementior visus est: sciebat namque quod priores persecutiones nihil profuissent ad augmentum paganitatis, imo magis inde crevissent